

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

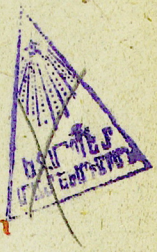
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2

**ԿՈՄՅԵՐԻՏԱՒՈՒԹՅԱՆ
ԱՄՅԱԿԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ**

ԱՐԱՔՍ

**ԿՈՄՅԵՐԻՏՈՒՀՈՒ
ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ**

**ԳԵՅԱԿԱՆ ՄԱՏԱՐԱԿԱԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՏԵՐԵԱՆ 1934**

19434

1111

Ա Ր Ա Ք Ս

ԿՈՄՅԵՐԻՏՈՒՀՈՒ
ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

19434

A I
8104

Գատ. խմբագիր՝ Ա. Հայրյան
Տեխ. խմբագիր՝ Տ. Խաչվանքյան

Սրբազրիչ՝ Հ Մանասյան
Գլավիտա № 8533 (բ), հրատ. № 2965 պատվ. № 748
ախրած 3000. հանձնված է արտադրության 14 ապ-
րիլի 1934 թ., ստորագրված է տպագրության համար
19 հունիսի 1934 թ.

ՎՈՄՅԵՐԻՏՈՒՀՈՒ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ՎՈՐՊԵՍ ԱՌԱՋԱԲԱՆ

ԻՄ ՎՈՄՅԵՐԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՆ

Սիրելի ընկերներ, խոստովանում եմ, վոր գրիչս դեռ անվարժ ե. այն ինչ, վոր պատմելու չեմ հասարակ ու պարզ ե լինելու:

Մեր, կոմյերիտականների պառտրյան ե տղայախոսական շինարարութիւնն ու նոր կենցաղը: Յերբ հանդիպում ենք իրար ակումբներում, կամ ուրիշ հասարակական վայրերում, հաճախ վիճաբանում ենք կենցաղային հարցերի շուրջը: Այդ ալդպեա ե լինում, վորովհետեւ մենք ենք, վոր կառուցում ենք նոր կենցաղը, վորովհետեւ ամենից շատ ու ամենից հեշտ մենք ենք, վոր կարող ենք ստեղծել այն:

Վիճաբանութեան ընթացքում տաքարցուն և անհամբեր ենք լինում մենք, չենք խնայում մեկ-մեկի, այնքան այնքան ածականներ ենք կպցնում իրար՝ «մեղչանին», «պառնասական», «պահպանողական» և այլն, մինչև անգամ «բոհեմական»: Դե իհարկե, ավելի հեշտ ե իրար դատափետելը, քան կենցաղ կառուցելը:

Քանի վոր մեր ղեկավար կոմ. կուսակցութիւնը մեծ չափով մեզ ե թողնում կենցաղի կառուցումը, դրա համար ալդ ասպարիզում մենք ավելի համարձակ ենք

հանդես գալիս, հին տրագիցիաներին ամենամեծապես հարվածներն ենք տալիս, բայց նորը կառուցում ենք՝ վոչ հնչողությամբ: Ոոստովանվենք, ընկերներ, վոր մենք յերբեմն տարվում ենք յերեակայությամբ, կոնկրետ պայմաններն աչքաթող ենք անում, դեկավարվում սուբյեկտիվ մոտեցմերով և ծայրահեղությունների մեջ ընկնում: Մենք ել չենք իմանում, թե ինչպես փաստում ենք մեր սոցիալիստական գործը:

Ահա թե ինչո՞ւ պիտի լուրջ լինենք և ավելի խոհեմ, վորովհետև մեր ծուռ կենցաղով միմիայն փաստում ենք մեր աչքի լույսը՝ սոցիալիստական գործը:

Վերջերս ավելի մտազբաղ եմ դարձել, այդ նրանից ե յերևի, վոր տարիները սահում են, և յես ավելի գիտակցական մտրդ եմ դառնում. մասնակցում եմ նոր կյանքին ու դիտում եմ այն ավելի լախորեն ու լուրջ:

Յես գիտեմ՝ այժմ ել դուք սկսեցիք վրդովվել ու անհանգստանալ, հիշելով կիսատ թողած վեճերը—կոմսոմոլիստ Սաքոյի, Աշոտի, կամ Սաթոյի հետ: Ինչքան ել վիճաբանենք, ելի կիսատ ե ֆնալու, դրա համար ներեցե՛ք, յես ընդհատում եմ ձեզ:

Ստորեվ շարադում եմ իսկական սյուսետն. աշխատել եմ ներկայացնել մեր կենցաղի քիչ թե շատ ձեզակեցվող, ռեւիֆ կողմերը կոնկրետ մոմենտներում:

Իրական կյանքից ե. միայն յես մշակել եմ ու վորոշ դասավորություն մտցրել «կոմսոմոլիստկալի նամակները» նյութի մեջ:

Սիրելի կոմսոմոլիստկաներ, նյութը մշակելու ընթացքում, ամենից շատ ինկատի ունեցի ձեզ, վորովհետև հանդիպում եմ յերբեմն ձեզանից մի քանիսին, խոսում ենք ու պարզվում ե ձեր տրագիկ դրությունը

ամուսնանալուց հետո. մի դրութեան, վոր մեզ չի սա-
ղում ու պետք է վերացնենք այդ:

Արհև, Սաթիկ, աջնպես աշխույժ, աչնքան ակտիվ
կոմսոմոլիստեկաներ ելինք.— ամուսնացել եք ու կտրվել
հասարակական աշխատանքից. ասում եմ դա մի ՏՐԱ-
վելիա չե, վոր մեզ չի սաղում. մենք չպետք է լին-
թարկվենք այդ դրութեանցին. մենք պետք է հաղթա-
հարենք:

Իրա համար լես մտադրադ ելի ու անհանգիստ.
չերբ հանդիպում ելի կոմսոմոլիստ ընկերներին, ել չեյի
վիճում, դիտում ելի նրանց դործն ու արտահայտու-
թյունը, վորոնում նրանց, վորոնց ողնութեամբ պիտի
ամբողջացնելի ալ շարադրութեանը:

Նվիրում եմ նրանց, ովքեր պաշտարում են հին
կապերի դեմ, նրանց, ովքեր չեն ընկճվում ու համար-
ձակ, կառուցում են նոր կենցաղը:

Բուն սիրով նվիրում եմ նրանց, ովքեր վոչ մի-
այն հեղափոխական մտքերով, ալ և հեղափոխական
դպրութեաներով ու գործով են կապվում ողջ աշխատակա-
նի նարարութեանը:

Այժմ թողնենք, վոր առամի կոմսոմոլիստեկան, վո-
րի մասին, սիրելի ընթերցողներ, մենք միասին կդա-
տենք:

ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Սիրելի Կիմա, ներիր ինձ. հենց առաջին որբերից չկարողացա նամակ գրել, գրադված ելի գործերս կորդի բերելով, սրանից հետո խոստանում եմ շարունակ գրել:

Ինձ նշանակեցին կոմսոմոլի գավառային հրահանգչուհի: Տպարանի վրակ աշխատանքներից հետո, այս աշխատանքն ինձ վրա շատ լավ և անդրադառնում: Այնպես եմ չազացել ու կարմրել, վոր լեթե անխոս հանդիպեմ քեզ, դժվար թե ճանաչես:

Դու ծանոթ չես գավառի կյանքին, այստեղ աշխատանքի մի առանձին հետաքրքիր կողմ կա. մի աշխատանք, վոր սկսում ես ու ե՛ն հլ լավ ես սկսում, ել քեզ ըսց չեն թողնում. հենց այդ և, վոր սիրում եմ:

Հանդիպում եմ նորանոր կոմսոմոլիստների, վորոնց հետ աշխատելը շատ հարազատ և ու ժամանակն աննկատելի յե անցնում: Ի՞նչ և հարկավոր մեզ կոմսոմոլիստներին,— աշխատանք և աշխատանքի ընկերներ, աչնուհետև ամենահեղին գյուղն անգամ, ուր դյուղացիներից շատերը նոր, նոր գրագիտություն են սովորում,— քեզ համար ըսցվում և աշխատանքի անչափ հետաքրքիր աշխարհ:

Յես հիշում եմ, սիրելի Կիմա, վոր դու գյուղ դնացողներին լերանի չեյիք տալիս և ինձ ել ուզում ելիր համոզել վոր չգնամ: Ինչքան որտակար և, լերը աշխատանքդ փոխում ես, ուրիշներին ես սովորեցնում և

ինքդ ես սովորում: Ճիշտ ե. կարոտում եմ տպարանի ընկերներին, բայց դա հասարակ բան ե. ելի ժամանակ կգա, կհանդիպենք ու կիմա, դու ինձ կտեսնես, բոլորովին առողջացած և հասունացած:

Գնում եմ գյուղերը,—ինչպես հարմարվում ե, յերբեմն ձիով, յերբեմն վոտքով ու վերադառնում կենտրոն, վերտեղ մի փոքրիկ սենյակ ունեմ:

Դեռ գլուզի սկզբում անպայման հանդիպում եմ կոմսոմոլիստների ու վոնց վոր աշխարհ եմ բերում նրանց համար, այնպես են ուրախանում: Ինձ հետ անպայման ունենում եմ նոր լրագրիչներ, նրանք համիլշտակում են իմ ձեռքից, սկսում են կարգալ: Ունենում ենք քաղաքապետներ, գրողներ՝ տնտեսական, կոոպերատիվ հարցերի շտաբը, յերբեմն անհրաժեշտ դեպքում, ունենում ենք և ժողովներ. ամենից շատ ուշադրութուն եմ դարձնում գործնական աշխատանքներին:

Գյուղ բջիջներում աղջիկները քիչ են, ասլո ինձ շատ ե մտառանջում. մի քանի գյուղերում իմ ջանքերով, կամաց-կամաց շատանում են:

Գյուղում աշխատելը դժվար ե. հիշում ես լինչ չարութուններ եյինք սարքում տպարանում, իսկ այժմ ինձ չես ճանաչի—այնպես եմ լրջացել, վորովհետև աշխատանքը պահանջում ե, յեթե այդպես չլինեմ, կոմսոմոլիստներն ինձ չեն հարգի և իզուր կանցնեն ջանքերս: Թեկուղ ասլո լրջության համար յես շատ ու շատ ուրախ եմ, արդեն ինձ համարում եմ գիտակից մի մարդ, վոր ղեկավարում ե ուրիշներին:

Առաջին որերից, այնպես հեշտ չեր. նրանք ինձ վստահությամբ չեյին նայում, կարծում եյին, վոր ասլո-

ջիկ եմ, երբան ել չեմ աշխատելու. լես այդ կարգում
ելի նրանց հալացքներում:

Սակայն լես բոլորովին վստահ սկսեցի ինձ ամբայ-
նել ու գործի հանձնվել:

Ահա տառազնս դնում եյի նախում կոմսոմոլիստների
տնտեսությունները, քննում ելի գլուղխորհուրդում
աշխատող կոմսոմոլիստին. իրենց թերությունները
մեկ-մեկ բացատրում. այդպես մի շարք գործնական
աշխատանքներից հետո, իրենք սկսեցին իմ հետևից
վազել և աշխատանքների աշխարհը բացվեց: Ձեռք
բերի նրանց վստահությունն ու ավելի համարձակ
սկսեցի գործել:

Այժմ, չեբը որերով բացակայում եմ գյուղերից,
կոմսոմոլիստներն իրար են անցնում, տեսում են. «ըն-
կեր Լենան չեկավ, կարևոր հարցեր կան, մենք ու-
ղում ենք, վոր ընկեր Լենան ներկա լինի», Հենց վոր
գյուղն եմ մտնում, կասես աշխարհ եմ բերում նրանց
համար, այնպես են վողկորվում:

Գյուղ դնալիս, մտածում եմ անելիքներիս մասին,
խսկ վերադարձին ինձ հաշիվ եմ տալիս թե ինչ եմ
արել: Կոմսոմոլիստների դեմքերը պանորամի նման,
վորը ուշաթառ, վորն աղետ՝ անցնում են աչքիս առա-
ջից և ինքս ել չեմ իմանում ինչպես եմ տեղ հասնում:

Այնպես վոր, սիրելի Կիմա, Ժամանակ չեմ ունենում
ձեզ կարոտելու. դրանից ել վատ բան չեմ լինի, յեթե
դադմունք չունենալի, են Ժամանակ յերևի շատ կտխրե-
լի, իսկ տխրությունն ինձ համար մահից ել վատ ե:

Սենյակումս հանգստանում եմ, շորերս մաքրում,
թուղում դավկոմ գեկուցելու աշխատանքներիս մասին:
ու նոր հրահանգներ ստանալու:

Կոմսոմոլիստական բարեներով Լենն.

Աշխատանքն ինձ աշնպես և վարժեցրել, վոր դանդաղկոտություն չեմ սիրում. ամենքն արագ եմ քայլում, վոր ցուրտ որերին անգամ տաքությունից նեղվում եմ: Ուզում ե ցուրտ լինի, թե բուքոքորան—հագնելով եմ շատ թեթև. ալդպես եմ սովորել:

Մտնում եմ դապկում, համարձակ ուրախ ու տաքությունից այտերս վառվելով: Աշխատակիցները զլուխները բարձրացնում են ու ժպտում բարեկամաբար, վոնց վոր մի տան մարդիկ, աշնպես լավ գիտենք իրար:

Դռան ձախ կողմում չխչխկում ե գրամեքենան, հենց առաջին բարեա ուղղում եմ մաշինիստիկա Մոնյային, վորս փհետե աչքի ընկնողը՝ առաջին սեղոնը նըրանն ե: Մոնյան թեպետ շրթունքները ներկում ե և խոսելու ժամանակ կտարտվում, բայց նրան սիրում եմ. շատ արագ ե տպագրում գրությունները, շրջաբերականները: Ինձ համար շատ անսովոր կթվար, յեթե մի որ չչխչխկար Մոնյայի մեքենան. ինձ կթվար, թե աշխատանքները կանգ են առել: Անկարելի չե, վոր աչդ չխչխկոցի տակ, մարդ չարամադրվի աշխատելու:

Մոնյան շատ միամիտ ե, չերբ աշխատակիցներից մի քանիսն ասում են. «Մոնյա գեղեցիկ ես, Մոնյա, սիրում ենք քեզ...» նա վոգևորվում ե ու մի քանի անգամ նույն գրությունը տպագրում. հավատում ե, շատ ե հավատում, իսկ գրավելու մեջ՝ սատանա չե:

Դռան աջ կողմում՝ կոմսոմոլիստ Կարոյի գրասենյանն ե. յեթե մի վոքը ուշադիր լինես՝ նրա մի հա-

տիկ աչքի լարված մկաններից դու կիմանաս, վոր նա յե գավկումի գործավարը, իսկ պաշտոնական դիրքն ու դեմքի լրջութունը՝ քեզ կասի, վոր ինքը նորեկ չե, այլ վաղուցվա աշխատակից ե։ Սակայն կիմա դու չկարծես վոր Կարոն բլուրոկըտ ե. վոչ նա լուրջ ե, հենց թեկուզ նրա համար, վոր ամեն անգամ պատգամավոր ե ընտրվում ու գնում ե կոմսոմոլի Համահայաստանյան համագումարը. նա շարքային կոմսոմոլիստ չե, ակտիվ ե։ Նա մի աչքով ե նայում, վորովհետեւ մի աչքը փչացած ե, սակայն մենք այնպես ենք սովորել, վոր իսկի չենք նկատում նրա պակասությունը. ինքն ել Կարոն ուշադիր ե ու խնամքով կատարում ե գործերը։ Յեթե ամեն անգամ Կարոյին չտեսնելի իր տեղում՝ ել լրիվ չեր թվա գավկումի աշխատանքը։

Հերթով մոտենում եմ սեղաններին. առիճանաբար աշխատանքները խորանում են ու լրջանում. աշխատակիցների այդ համապատասխան դիրքին ու նայվածքին վարժվել եմ, վոնց վոր տպարանում տառերին։

Սովորություն ունեմ, ամեն անգամ կադմ բաժնի վարիչի սեղանի մոտ մի քիչ յերկար կանգնելու. յերեկ նրա համար, վոր Սահակը միամիտ կատակներ ե անում,—«բա չես կարծում ելի թե մեռել ես, շվաքդ չեր յերեւում, ընկեր Լենա, կամ թե առում ե,—գավկոմն ելի ծաղկեց»։ Յեա ել չգիտեմ ինչո՞ւ այդ միամիտ կատակներից սկսում եմ բարձր ծիծաղել, ապա մտնում եմ յերկրորդ սենյակը։

Կիմա, եստեղ ավելի ուշադրություն։

Կոմսոմոլի գավառային ղեկավարությունն ե.— քարտուղարն ու ադիտարդը։

Բարձրաձայն բարեւում եմ ու հենվում քարտուղարի սեղանին։ առաջին խոսքը հենց այն է լինում, քանի՞ ըջիջներում եմ չեղել։ կապտավուն աչքերը մի վայրկյան հառում ե ինձ վրա ու ելի դրում։ Յես սկսում եմ պատմել, նա ինձ ընդհատում ե.—ըջիջը հեղինակութուն ունի դյուղում։ յես պատասխանում եմ, նա ինձ ընդհատում ե.—կոմսոմոլիստները տնտեսութուններն օրինակելի՞ յեն, կոլեկտիվներն ի՞նչ պակասութուններ ունեն։

Սկզբներում ջղայնանում ելի, մի քանի սպիտակ թերթիկներ ճղճղում, փչացնում, յերբ չեր թողնում խոսքս վերջացնեմ։ հիմա սովորել եմ։ Առաջին անգամ նրան հանդիպելիս, պիտի յենթադրես, վոր հպարտ ե ու ընկերական չե, սակայն աշխատանքի ընթացքում յես ճանաչեցի նրան և սկսել եմ հարգել։ Ամեն անգամ ասում ե,—այդպես ուրեմն, և ձեռքը ժանրությամբ դնում սեղանին, դրանից հասկանում եմ, վոր նա իմ աշխատանքներից գոհ ե։

Այդ ագիտարողը՝ Սուրենը, հանգիստ տեղը չի նըստում—գրելու կամ խոսելու ժամանակ ծնկները շարժում ե։ Թղթերը ձեռքին հաճախ ե գնում մյուս սենյակն ու Սոնյայի հետ կատակներ անում։ Ինձ տեսնելիս, ել չի ուղում բաց թողնել այնքան ե խոսում, իսկ յես չեմ սիրում աշխատանքի ժամերին նրանց խանգարել։ Ստանում եմ հարկավոր հրահանգներն ու տեղեկութունները և դուրս գալիս։

Գավկոմն իմ տունն ե. բոլորը մի ընտանիքի անդամներ են, տարբեր, տարբեր ու սիրելի։

Պարավոգի՝ պես գալիս եմ ջուր վերցնում ու ելի գնում։ Մեքենայի չխչկոցը—Կարոն, Մահակը, Սու-

րենք կատակասեր ու շարժուն, Հայկի կապտամուշ
աչքերի լուրջ նայվածքը, մղում են ինձ նորից դեպի
գլուղ: Վրնց վոր արշունը շատանում է յերակներին
մեջ, ել չեմ կարողանում կենտրոնում մնալ, ալիտի
նորից գլուղ մեկնեմ:

Յերբ կենտրոնում եմ լինում, աշխատանքի ժամե-
րից հետո, մերոնք գալիս են ինձ մոտ: Սուրենը հա-
ճախ է գալիս ու լերկար նստում, իսկ Հայկը լերքեք
մենակ չի լինում, կամ Սուրենի հետ ե գալիս, կամ
մի ուրիշ կոմսոմոլիտի: Հայկի հետ շախմատ եմ խա-
ղում, նա միշտ ինձ «մտա» ե անում, վորի համար
շատ եմ զայրանում, այդ նշանից ե լերևի, վոր նոր
եմ սովորել շախմատ խաղալ: Սուրենի հետ չեմ սի-
րում խաղալ, վորովհետև հեշտությամբ տանում եմ
խաղը. հետո խաղի ընթացքում շատ ե խոսում, ա-
սում ե, վոր չես այնքան ել ազատամիտ չեմ, վոր
Հայաստանի ըանվորուհին գեղղկուհու նման ամաչկոտ
ե: Խաղի ժամանակ ձեռքերը հանգիստ չի պահում,
խփում ե ուսիս, յերեսիս, յես ել զայրացած ցրում եմ
շախմատի քարերն ու մենք կովում ենք:

Սուրենն սկսում ե իր ճառերը, լավ ե խոսում, ի-
զուր չե, վոր ագիտարույ ե, հեռվից դիտողը կասի՝ սրտ
պես աշխատող չկա, բայց ափսոս ալդ խոսելու հետ,
գործի մ'աղ չե: Յես իմ անձնական փորձից եմ ասում,
մինչև նշանից թեզիսներ եմ ստանում, հոգիս դուրս ե
գալիս:

Սուրենը ե մի քանի ուրիշ կոմսոմոլիտներ, յերբ
ինձ մոտ են գալիս, սկսում են ծխել ու ինձ ել ստի-
պում են, վոր ծխեմ: Ընկերներին խաթրը չկտրելու
համար, մի քանի անգամ փորձեցի, բայց խեղդվում

եջի, բոլորովին ել դուր չի գալիս ծխելը: Հայկը հա-
կառակ կարծիք է հայտնում,—բոլորովին անհրաժեշտ
չէ, վոր կինը ծխել իմանա, այդ ֆինասում է նրա ֆի-
զիկականին,—ասում է նա: Յես նրան հարգում եմ ու
լսում հենց նրա համար, վոր նա չի դեկավարվում մի
քանի կոմսոմոլիստների խելքին փշած տեսակետներով:

Յերեկ նա յեկավ ինձ մոտ մի ուրիշ կոմսոմոլիստի
հետ. շատ յերկար շախմատ խաղացինք. վերջապես մի
անգամ կարողացա նրան «մատ» անել—դրա համար
շատ ուրախ եյի. իսկ Հայկը ծիծաղում էր:

Ամենից պալձառ նրա նայվածքն է տպվել հիշո-
ղությանս մեջ:

Հավ աշխատող է Հայկը. կոմսոմոլիստները սիրում
են նրան, յես նույնպես շատ եմ հարգում:

ԼԵՆԱ

ՍԱՔՈՅԻ ՄԱՍԻՆ

Կիմա, ինչպես գիտես, յես գրել սիրում եմ, յերբ
նստում եմ գրելու, կարծես հանգստանում եմ:

Անկեղծորեն ուզում եմ բոլորը քեզ պատմել ու
են ել լավ պատմել: Յեթե այդքան տարի տպարանում
չաշխատելի ու տառերին չվարժվելի, ո՞վ իմանա, իսկի
գրել չսիրելի: Հետո, յես գիտեմ, Կիմա, վոր դու սի-
րում ես լսել, հիշում եմ, յերբ տպարանում մի վորեն
բան ելի պատմում, դու առանց խաղալու, համբա-
րությամբ լսում եյիր:

Քիչ առաջ պառկած եյի և անհանգստանում եյի:
Ի՞նչպես չպատմեմ կոմսոմոլիստ Սաքոյի մասին:
Բատրակ եր, հիմի իր տնտեսութունն ունի և չկար-

ծես հասարակ, այլ կալեկտիվ տնտեսութունը։ Մի քանի ուրիշ կոմսոմոլիստների հետ թեպետ դժվարությամբ, բայց գլուխ բերեց, չես ել նյի աջակցում։ Սաքոն ալժմ մտածում ե մեքենաներ ձեռք բերելու, հավատացած եմ, վոր ալդ ել կհաջողացնի։ Գիտես ինչ գործ անող և ու ինչ լեզու ունի. գլուղ խորհրդի նախագահը նրա հետ հաշվի չե նստում։ Յեթե կոլեկտիվի մասին պատմեմ, նամակս շատ կերկարի. մենակ Սաքոյի մասին կպատմեմ։

— Մեր աղջիկ, կոմսոմոլիստները քեզ պես պետք ե լինեն, — ասում ե Սաքոն ինձ հանդիպելիս։ Յեթե պատահեր մի որ չհանդիպեյի, չխոսեյի նրա հետ, գործս կիսատ կհամարեյի, վորովհետև այդ գլուղում, աշխատանքներս իրագործելու համար, ամենաամուր հենարանը՝ Սաքոն ե։ Սաքոն սկսել ե շատ կարգալ, նրա համար միշտ գրքեր եմ բերում։ Սաքոն ջրի պես առաջ ե գնում։ Են վոր պիտի պատմեմ, շատ հետաքրքիր ե, ելի Սաքոյի մասին։

Վերադառնալու եյի, նա ցանկութուն հայտնեց ինձ հետ մինչև կենտրոն գալ — չես ուրախացա, վոր մենակ չեմ լինելու։ Շանապարհ ընկանք. նա ես անգամ ավելի քիչ եր խոսում և ամաչկոտ եր. մեկ-մեկ ձեռքը մեկնում և ցույց եր տալիս ճանապարհին կից վարելահողերը, ցանքսերը. — բացատրում եր ու ելի լռում։

Յեռ իմ սովորական ընկերապիտությամբ հարցեր եյի տալիս, հետո ել կատակի համար հարցրի — Սաքոյի՞րք ես ամուսնանալու։ Սաքոն ուրախ հենց նայեց աչքերիս... — այ քեզ պես մի աղջիկ ընկեր, վոր ունենալի...

— Միթե դժվար ե, — ասեցի չես —

Հանկարծ նա վողկորովեց.— Ընկեր Լենա, ուղղում ես
ասեմ, քեզ շատ եմ հավանում, իսկ թե դու ինձ հա-
վանություն կ'տաս՝ չեմ իմանում:

Յես ժպտացի ու չ'գիտելի ի՞նչ պատասխանել. նա
շարունակեց.

— Ընկեր Լենա, դու ել ես կոմսոմոլիստ, յես ել.
դու մի քիչ ինձանից առաջ ես, հիմա վոր մտքումս
դրի, քեզ կհասնեմ ու անց ել կկենամ:

Ինքնա գալիս եր նրա անկեղծության վրա:

— Սաքո դու կապված ես գյուղին, քո կոլեկտիվը
պետք է շատ առաջ տանես, իսկ յես, Սաքո վոչ մի
սեփականություն չունեմ, գյուղում աշխատում եմ,
բաց լերկար ապրել չեմ կարող.— ասացի լես:

— Յես ել սեփականություն չունելի, իսկ կոլեկ-
տիվ տնտեսությունը, դա մեր իշխանության ծրա-
դրով ա, դրանով գնում ենք դեպի անսեփականություն,
մի կարծի, ընկեր Լենա, վոր յես սեփականություն
սիրող տղա լեմ, չե՞, մի կարծի,— ասեց Սաքոն ավելի
համարձակ:

— Մենք լավ ընկերներ կմնանք Սաքո, — ասեցի
յես:

— Բան չեմ ասում, թող եղպես լինի. դուք քա-
ղաքից լեկած ծիծեռնակներ եք, դուք գյուղում մնա-
ցող չեք,— ասեց Սաքոն մի քիչ նեղացած տոնով, հե-
տո ելի շարունակեց. եդ չի պատճառը. ուզում ես քա-
ղաք կգամ, ուզում ես...

— Չե՞, Սաքո, դու գյուղում պիտի մնաս, քո գործն
ավելի մեծ է, քան մերը:

— Հ'ը, ծիծաղեց Սաքոն, յես գյուղում կմնամ:
Հասանք Մեծ չալին,— կենտրոնն եր:

— Մի քիչ տխրեցի, համա բան չկա, դուդ ես ասում, հո չնեղացա՞ր, հարցրեց Սաքոն:

Յես պատասխանեցի, վոր բոլորովին չեմ նեղացել, հետո հանգստացնելու համար ավելացրի,— գլխես Սաքո, յես արդեն մոտիկ, շատ մոտիկ ընկեր ունեմ:

Ինքս ել չիմացա ճշմարիտ եյի ասում, թե ասում ելի, մենակ կապտավուն աչքերի համառ նայվածքն եր ինձ հետապնդում:

— Բան չեմ ասում, թող եղպես լինի, հիմի վոր ասեցի, ու սրտումս բան չմնաց, առաջվանից ել լավ ընկեր կլինեմ քեզ.— ասեց Սաքոն ու վերադարձավ գյուղ:

Ինչո՞ւ չգիտեմ, սկսեցի անհանգստանալ: Կիմա, մի փոփոխություն վաղուց յերևի իմ մեջ կար, իսկ այժմ սկսեց աճել, ինձ հիշեցրեց Սաքոն. կամ հենց գարնան հետ կանաչող դաշտերը, բնությունն ամբողջ ու իմ արյունը լեռացող՝ յիրականերիս մեջ: Հավանում եմ Հայկին, հարգում եմ Կիմա, ու չեմ թագցնելու աչք:

Կոմսոմոլիստին հատուկ անհամբերությամբ քայլերս արագացրի:

Կիմա, նոր աշխարհի մարդիկ ենք, բայց չգիտենք, թե ինչպես են մեր զգացումներն արտահայտվելու. աչք մի քիչ դժվար ե, հիմա չեմ կարող ասել:

ԼԵՆԱ

ՍԵՆՔ ՇԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴ ԵՆՔ

Եղ որն արդի խնամքով ելի հազնվել. մաղերիս սանրվածքով: Ել քի, ավելի յերկար ելի դրադվել, ե գիտեմ ի՞նչ Կիմ: Ես աչքին անդամ հայելու մեջ տե-

սա, վոր բաւական գեղեցիկ եմ: Յերեսս շրջեցի հայե-
լուց ծիծաղեցի ինձ վրա, հետո ավելի համարձակ նա-
յեցի հայելու մեջ. տպարանի աշխատանքի թողած
գալիութունը վաղուց և անցել այտերիցս, արևից
այրվել են այտերս ու բրոնզագույն դարձել:

Յնթե Հայկն այնպես համառ չաշխատեք, յերևի
դեռ լես իմ գեղեցկութունը չնկատելի:

Սովորականից ավելի արագ ներս մտա գավկոմ
մաշինիստիկա Սոնյան և բոլորն իրենց տեղերումն ելին:
Նա անգամ կանգ չառա առաջին սենյակում ու հենց
մտա քարտուղարի սենյակը: Ինչպես միշտ՝ զեկուցեցի
աշխատանքների մասին, սակայն ավելի կարճ: Կոմ-
սոմոլիստները գործով գալիս ելին գնում, լես դեռ
կանգնած ելի:

Մի նոր, բոլորովին նոր հուղմունք տրոփում եր
յերակներիս մեջ:

Մթթե պետք ե յերկար ու բարակ մտածելի, կամ
սպասելի. լես շատ հասարակ ու պարզ եյի պատկե-
րացնում այն. ել ինչն եր խանգարում ինձ, վոր ասելի
Հայկին: Ինչո՞ւ պիտի թագուն պահելի զգացմունք-
ներս, վոր հետո ել ինձ համար տանջանքներ ստեղծ-
վեր: Դա մի հեղափոխական գաղտնիք չեք, վոր հայտ-
նելու ելի մի անվստահելի մարդու, բոլորովին վոչ. իմ
բանակի մարդն եր, իմ աշխատանքի ընկերը:

Մինչև աշխատանքների վերջանալը, գավկոմում
դես ու գեն եյի շրջում: Հայկը վեր կացավ պիտի գը-
նար, լես մոտեցա:

— Սպասիր, Հայկ, միասին գնանք, քեզ բան պի-
տի ասեմ, մի նոր բան,— ու գլուխս կախեցի:

Խոստովանվում եմ Կիմա, ինչքան ել վոր համարձակ

ես լինում աշխատանքների մեջ, զգացմունքի խնդրում
մի քիչ ալլ ե լինում:

— Բջիջների մասին,—հարցրեց Հայկը:

— Հենց ամեն որ ուզում ես նրանց մասին, չե ու-
րիշ բան:

Բոլոր աշխատակիցները գնացել էին, մենք յեւ-
կուսով ելինք մնացել. ծառան մաքրում եր առաջին
սենյակը:

— Հայկ, քեզ սիրում եմ,—ասացի առանց ամա-
չելու:

— Ինչո՞ւ ալլա ես հանկարծ Լենա,—հարցրեց Հայկը:

Առաջին խոսքն ասված եր, նրանից հետո սլա-
տասխանելը շատ հեշտ եր, կարծես աշխատանքների
մասին լինելի զեկուցելիս:

— Յերբ շատ—շատ սկսեցի հարգել, չես ինձ իրա-
վունք համարեցի անկեղծորեն հայտնել:

— Ուզում ես, վոր ընտանիք կազմենք,—հարց-
րեց նա:

— Ամուսնություն, ելի,—պատասխանեցի չես:

— Դե ուրեմն ընտանիք—ասեց Հայկը:

— Յերկուսս ել հավասար մարդիկ ենք, ինքնու-
րույն աշխատող, մեր ընտանիքը կլինի նոր ընտանիք,
—ասեցի չես վողեորված:

Գլուխս Լենա, կենցաղային հարցերում մի քիչ չես
ծածկամիտ եմ:

— Դրա համար ելիր լռում, յերբ մենք խոսում ելինք
այդ հարցերի շուրջը:

— Ամեն միտք չի կարելի հրապարակորեն հայտա-
բարել. չես ավելի նոր կենցաղային եմ, դեռ մի քիչ
ել դենն եմ անցնում, դրա համար լռում ելի:

Այստեղ ել շատ սակավախոս եր նա. մտածեցի, «աշխատանքը ժամանակ չի տալիս նրան չերկար մտածելու այդ հարցերի շուրջը»:

Նա թեթեւ ժպտաց,—բայց լավ աղջիկ ես լինեա, ուրեմն այդպես.—ասեց նա ու շտապ վեր կացավ: Համամիտ ե, յենթադրեցի յես: Նա դնաց կուսգավկոմի նիստին, չես ել տուն դնացի:

Վոչինչ, վոչինչ չեմ ուզում թագցնել քեզանից, իմ սիրելի Կիմա, այն ինչ վոր յերեկ պատահեց, ուզում եմ քեզ մտերմորեն պատմել:

Յերեկոյան սենյակումս մենակ յես կարդում եի: Սուրենը յեկավ ինձ մօտ. գիրքս մի կողմ շարտեց, թե բավական ե խորասուզվեա մի քիչ խոսենք: Յես նրան հանդիմանեցի իր կոպտութեան համար, բայց նա կատակի վեր ածեց, յես մեղմացա:

— Լինեա, դու հասկանում ես, մենք նոր աշխարհի մարդիկ ենք, և ուրախութիւնը մերն ե. հեղափոխութիւն ենք վաչելում, դա հասարակ բան չե:

— Հենց վոգւորվում ես, և ուրախութեան մասին ես ճառում, իսկ կարողանում ենք լավ աշխատել,—ասեցի չես:

— Աշխատանքն իր հերթին, բայց վոր մենք ավելի ուրախ պիտի լինենք, այդ եմ արձանագրում, մշտնջանդ դու, վոր հաճախ լուրջ ես լինում, հենց քեզ համար եմ ասում,—պատասխանեց Սուրենը ծիծաղելով:

Յես ուրախութիւնն աշխատանքի մեջ եմ գտնում —պատասխանեցի կարճ:

— Հա հա հա,— ծիծաղեց նա:

— Յես գիտեմ դու սերն ել աշխատանքի մեջ ես գտնում:

Գլխարկը ծուռ դրած՝ ձեռքերը դրպանում հետ-հետ գնաց նա:

— Որինակ մաշինիստկա Սոնյային սիրել աշխատանքի մեջ, մատնեի մեքենայի վրա թռչկոտացնելիս, դե արի ու հասկացի: Յես հասկանում եմ աշխատանքն աշխատանք, սերն ել սեր, բայց նորագույն իմաստով, ինչպես ասում ենք նոր կենցաղի բովանդակությամբ:

Յերևի լերկար խոսեր, լեթե նրան չընդհատելի:

— Յես սիրում եմ աշխատանքի ընթացքում աշխատող ընկերոջս, վորի միտքն ու մկանները սոցիալիզմի համար են գործում:

— Դե, ով բան ասեց, դրանք հասարակ բաներ են, ինչպես կոմմունիզմի ալքուրենը—դու ուրիշ բան ասա, վոր ելի նոր լինի ու կենցաղը մի անգամից հեղաշրջի.—ասեց նա ծիծաղելով, հը՞ խելքի մոտիկ չէր, հարցրեց նա ու նորից ավելացրեց.

— Սիրելի բանվորուհի, կենցաղային հարցերը բարդ են և այժմ, յերը նա չի ձևակերպվել վերջնականապես. ով ինչպես մտածում ե, կամ ինչպես սիրում ե, թող այնպես սիրի, միթե՞ դրանից հեղափոխությունը կը տուժի:

— Հենց այդ ե, վոր դու չես հասկանում, դալարացա յես, հեղափոխությունը կտուժի... յերևի շատ լերկար եր մեր վեճը, յեթե չգար Հայկը, միանգամայն անապասելի, նա մենակ եր: Գլխարկը հաճախ հանում եր ու նորից ծածկում և ամեն անգամ թվում եր, թե նա գնալու յե. նա խառնում եր թղթերս, յես լուռ

եյի, Սուրենը լերդում եր մի կոմսոմոլիստական մոտիվ:

— Հետաքրքիր ե Հայկի կարծիքը նոր սիրո մասին,—ասեց Սուրենը:

— Յես ժամանակ չունեմ,—պատասխանեց Հայկը կտրուկ:

Սուրենը կողքից հը՛ արեց ու շուռ յեկավ,—վորովհետեւ ներսդ են չի, վոր պիտի լիներ, հը՛...

Հետաքրքիր եր, չեթե Հայկը խոսեր, բայց նա միշտ խուսափում եր այդ հարցերից ու տեսակետ հայտնելուց, իսկ Սուրենի ակնարկները յես միմիայն բամբասանք եյի համարում Հայկի վերաբերյալ:

Հայկը հանկարծ դարձավ Սուրենին.

— Գիտես բարեկամ, դու քո աշխատանքը վոչ թե ղեկավարում ես, այլ քեզ ղեկավարում են: Թեզիսներդ մաշինիստական իր ուղածի պես տպագրում ե. եսոր թերթում եյի—և մի խոշոր սխալ գտա—«կոմսոմոլի բլիշը ղեկավարում ե գյուղի խորհուրդը» դա քաղաքականության մի խոշոր սխալ ե:

— Դա թյուրիմացություն ե, նա չի կարողացել, գրածը լավ կարդալ. բացականչեց Սուրենը:

— Փաստն այն ե, վոր այդպես պիտի ուղարկվեր բլիշներին ու անագին թյուրիմացություններ առաջ դար, իսկ դրա համար դու պետք ե ուշադիր լինես ու հետևես տպագրությանը:

Ա՛հ, այդ մաշինիստկան, յես նրան ցույց կտամ, զայրացավ Սուրենը:

Իզուր ես վրդովվում, մաշինիստական մեղավոր չե—նա կարող ե սխալ հասկանալ, դու շատ ուշադիր պիտի լինես, բավական ե մի փոքր սխալ ղեկավարու

Թլուռն և գործը տուժում եւ Հետո խմբակներդ կարգին չես դեկավարում, արդեն կես տարի յե անցել, ծրագրի չնչին տոկոսն են անցել,—աշխատում ես, կարգին աշխատի, իմ ու քո քեֆը չե...

Հավ քեզ ել գիտենք,—նեղացա՛վ Սուրենը,—կարծես հաշվետու դեկուցում տվի, սկսել ե գլխիս մեղադրանք կարդալ:

— Ամեն վարկչան իրավունք եմ համարում ինձ աշխատանքը քննադատել, բոլորի համար վերջնականապես յես եմ պատասխանատու:

— Պատասխանատու չես, պոժալուստա, քեզ ել գիտենք, ասում եր Սուրենը քթի տակ:

— Ծիշտ ե ասում Հայկը, հաստատեցի չես:

— Հերիք ե, ապա մի ձեր աշխատանքի բացերը հետո կտեսնենք:

— Դո՛ւն՝ աշխատանքի բաց չե, այլ խոշոր անփութութլուռն, անգործնեյութլուռն, թեկուզ աչքիս լույսը լինի, յերբ աշխատանքին մատների արանքով ե նայում, համարում եմ սոցիալիզմի բեմամի:

— Հա՛ հա՛ հա՛—ծիծաղեց Սուրենը, յերևի կենտրոնից քեզ հուպ են տվել, խստագույն ես դարձել:

— Յեթե այդպես ես կարծում, վատ չե,—ասեց Հայկը:

Հայկն աչքումս հասակ եր առնում. համառ ձայնն ու հայացքն ավելի յեր խստանում.—յես նայում եյի նրա կապտավուն աչքերին, վոր ալժամ վառվում եր կարմրագույն կրակով, յերևի ալդ նրա հուզմունքից եր—յես սիրում եյի աշխատանքի ալդ խիստ դեկավարին:

— Յերկար ժամանակ մեզանից և վոչ մեկը չեր

խոսում: Սուրենը ձեռքերը զրպանում, կանգնել եր լուսամուտի առաջ, իսկ Հայկը խառնում եր իմ թըղ-
թերը: Կետո շախմատը բացեց ու սկսեցինք լուռ խա-
ղալ: քարերը համառում ելին, մենք լուռ պայքարում
եյինք:

Սուրենը գնաց:

Ելի շախմատում տարվեցի ու ջղաջնացած պառկե-
ցի անկողնուս վրա: Բոլորովին անսպասելի, Հայկը
շատ մոտիկ նստեց կողքիս, յես Կետ քաշվեցի, նա
ժպտաց: այդ ժպիտը շատ տարօրինակ եր: Նրա դեմ-
քըն այդպիսի արտահայտությունն չեր ունեցել, ինչ-
պես աշխատանքի մեջ, կամ բարկացած բռնաներին:
Յես նայում եյի նրան. ալն համառությունն աչքերից
չքացել եր և իշխում եր մի ուրիշ համառություն:
«Նրան ասել եմ, վոր սիրում եմ, ուրեմն ինքն ել...»
մտածում եյի յես:

— Ձեռ հասկանում,—ասեց Հայկն ու ավելի սեղմ-
վեց ինձ,—ամուսնությունը կատարվում ե շատ հա-
սարակ. դու գիտես Լենա, վոր մենք հեղափոխության
սերունդ ենք,—կապտավուն աչքերը, այժմ վառվում
եյին կարմրագույն կրակով:

«Հեղափոխության սերունդ ենք» ալդ ասպես հրա-
մայող ու ազնիվ հնչեց՝ յես համարձակ եյի և թույլ
հենց ալդ բռնեյին:

— Մենք ամուսնանում ենք, հարցրի յես շնջալով:

Նա ելի ժպտաց... վորչափ հավատում եյի նրա աշ-
խատանքին, նույնչափ հավատում եյի նրա զգաց-
մունքներին:

Ալն շատ հասարակ պատահեց, աշխատանքի ընկե-
րոջս Կետ. ալդ գիշեր մենք միասին եյինք...

Առաւիտորը վաղ, նա իմ սենյակից դնաց, իսկ : ես
դուրս գնալուց շանապարհին շատ մտադրաւ ելի,
ալլիս չեյի մտածում դուրսի բջիջների մասին, այդ
սովորական եր դարձել—անսովորն այն եր... ինչ վոր
պատահեց յերեկ գիշեր:

Մինչ այդ յես չգիտեյի Հայկի կենսադրությունը,
իսկ գիշերը յես իմացա. այդպէս պատահում ե մտեր-
մության մոմենտներում, կամ ինքն ե պատմում, կամ
դու յես հարցնում:

Կռկակարի տղա յե, ապրելիս են յեղել շատ աղ-
քատ. գիմնադիպից դուրս են արել դիրեկտորին չեն-
թարկւելու համար: Մայրը մեռել ե, նա միշտ թափա-
ռելիս ե յեղել: Մտել ե դերձակի արհեստանոց—վար-
պետը դուրս ե արել. յերբեմն փողոցներում ծխախոտ
ե վաճառել:

Միմիայն հեղափոխության շնորհիւ ե, վոր նա
առաջ ե յեկել—սկզբում յեղել ե հասարակ գրագիր,
հետո շնորհիւ իր ակտիւության ե ընդունակություն-
ների՝ կոմսոմոլն առաջ ե քաշել, դարձել ե բջիջի քար-
տուղար, այժմ գավկոմի քարտուղար ե:

Նա չի սիրում իր կենսադրությունը պատմել, այդ-
քանն ել հարցնելով իմացա:

Գյուղը յերևաց: Նորից օլիտի հանդիպել իմ բա-
րեկամներին: Աշխատանքը ժամանակ չի տալիս յեր-
կար մտածել, մտքիցս չքացաւ Հայկն ու նրա պատ-
մությունը:

Շարունակությունը մյուս անգամ:

Ք. ԼԵՆԱ

Սաքոն քալում եր իմ կողքից ու առաջվա պես
ընկերաբար հարց ու փորձ հյինք անում իրար:

— Դիտե՞ս, ընկեր Լինա, կոմսոմոլիստկա Նադիկը
գրագիտություն ե սովորում, կամաց կամաց առաջ ե
գալիս, խելոք ե, —ասում եր Վոգեվորված:

Յես ծիծաղում ելի: Նա ասեց.

— Ընկեր Լինա, ուրիշ բան չկարծես, իմ ընկերն ա,
կոմսոմոլիստ:

Կիմա, ես ել պիտի իմանաս՝ կան և օլնգիսի կոմ-
սոմոլիստներ, վորոնք մի քիչ խանգարում են աշխա-
տանքները: Այս քանի որերում քննեցինք մի կոմսո-
մոլիստի գործ: Միշտ խուսափում եր ինձանից, իսկ
իր գլուղի ընկերների հետ մեծ-մեծ խոսում ու բոլո-
րին կոպտում. նա գլխարկն աչքերի վրա չեր իջեցնում
և աղպես եր ման գալիս, մարդ դժվարանում եր նը-
րան ճանաչիլ: Ծնողները միջակ տնտեսություն ու-
նեն, գանգատվել են բջիջին, վոր տղան տնտեսության
մեջ չի աշխատում, հենց պարապ ման ե գալիս ու շա-
հագործում կոմսոմոլի անունը: Նրան նկատողություն
արեցինք և ամեն կերպ աշխատում ենք դաստիարակել:
Յես նրա հետ խոսեցի, նա տարորինակ տեսակետներ
եր հայտնում:

Ասում եր. «Յես չեմ ուզում կուլակ դառնալ, սե-
փականություն չեմ ուզում»: Յես բավական յերկար
խոսեցի, առաջարկեցի ձեռնարկել կոլեկտիվ տնտեսու-
թյան, Սաքոլի օրինակով: Այդտեղ նա կապվեց. չիբ
խոսում: Աչքերը գցել եր գետնին, բաց համառու-
թյունից քրտնել եր:

Ընկերներն ասում են, վոր կոտորվել է ու հիմա սկսել է տնտեսության մեջ աշխատել:

Ելի կոմսոմոլի կենցաղը ծռողներից՝ մի ուրիշի մասին: Կոմսոմոլիստն ամուսնացել է կուլակի աղջկա հետ ու տնփեսա դառել, կուլակի աղղեցության տակ է ընկել, տանից դուրս չի գալիս: Բջիջը մի քանի անգամ նկատողություն արեց: Նա ասում է.

—Աղջկան սիրում եմ չեմ կարող բաժանվել:

Կուլակը պայման է դրել, յեթե խառնվի կոմսոմոլի գործերին, աղջիկը հետ կվերցնի, իրեն ել տանից դուրս կքշի: Ընկերները շատ նախատեցին, մի գիշեր կուլակի տնից փախավ. կուլակը դանդատ եր բացել, տղան ուրիշ գյուղում եր: Մի ուրիշ կոմսոմոլիստի՝ Բջիջը դուրս արեց—նա անասելի ըռնություն եր գործադրել, կրոնամոլության համար մորը ծեծել եր:

Ել վճիռեղ հիշեմ իմ պատմությունը, յերբ եսքան ուրիշ պատմություններ են բացվում աշխատանքի բնագավառում:

Լ Ե Ն Ա

ՄԻ ՅԵՅԵՎ ՔԵՅ ՍԱՐՔԵՅԻՆ

Ճանապարհները կանաչել են. հիմի ավելի շուտ-շուտ հմ գյուղերը գնում: Սաքոլի կոլեկտիվը դարնանացանն սկսել է. Սաքոն ինքն ել հո յեռում ե, Յերեկ կոլեկտիվի տղերանց հետ դաշտումն ելինք. մի տեսնես Սաքոն ու բոլորն ինչ հույսեր են կապում այդ տնտեսության հետ: Ինձ համարում են կոլեկտիվի անդամ ու յես իմ հերթին ջանքեր եմ թափում մեքենաներ ձեռք բերելու:

Աշխատանքից հետո գնացինք Սաքոյենց տուն ու չթողին վերադառնալ կենտրոն: Մի թեթև քեֆ սարքեցին, չես իսկի գլխի չեյի ընկնում: Բոլորը ծիծաղեցին, չերբ Նազիկը չեկավ: Սաքոն ասեց.

—Նազիկին ել չեմ թողնի վոր գնա իրենց տուն:

Նոր գլխի ընկա: Բոլորս ուրախ ելինք Գլխես կիմա, Նազիկը բոլորովին ամաչկոտ չեր, սկսեց խոսել, ծիծաղել, նույնիսկ կատակներ եր անում:

Յես հարցրի,—այդպես հեշտ հաջողվեց ձեր ամուսնությունը:

Նազիկը պատմեց մի քանի խոսքով, վոր մենակ մի տատ ունի, նա ել լի՛նչ պիտի ասեր—ասում ե՛ւ ընկերանում եմ Սաքոյին, չես ել կոլեկտիվին ոգտակար կլինեմ: Սաքոն բոլորիս ներկայությամբ համբուրեց Նազիկին, մենք ծափահարեցինք:

Գինի խմեցինք, աշխուժացանք ու սկսեցինք պարել. յերգել: Սաքոն լեզվանի դարձավ ու մեզ հերթ չեր տալիս:

—Ընկեր Լենա, յես չեյի իմանում, Նազիկն ել իսկը քո կտորն ա, իսկը աշխատանքի ընկեր ա:

—Լավ, լավ, բղավեց Նազիկը: Մյուսները ծիծաղեցին:

Մինչև ուշ գիշեր խոսում ելինք, յերգում, ծիծաղում: Նազիկը մի բոպե չնստեց, ամաններն եր մաքրում, հաց ավելացնում. շատ սիրեցի, սրտաբաց աղջիկ ե: Սաքոն վոգեվորվել եր ու յերկարացնելով պատմում եր կոլեկտիվի ծրագիրները. մենք ներողամիտ եյինք դեպի նա: Նազիկը մի քանի անգամ ձեռքը դրեց Սաքոյի բերանին, — ուրիշին ել հերթ տուր, Սաքո: Մենք ծիծաղում ելինք:

Ամենից շատ գինին ներգործել եր Սաքոյին. չերե-
խի պես խռովում եր ու քաշվում մի անկյուն. յերբ
մոռենում ելինք՝ զայրանում եր

— Դուք չեք թողնում, վոր յես իմ ծրագիրները
բացատրեմ, մենք իշխանութիւն ենք խորհրդային
ըտնվորագլուղացիական: Որինակ՝ յես. Հակորը, Նազի-
կըն ու մյուսներն եգ իշխանության թաղա սերունդն
ենք: Նալում եր ինձ, — հ'ը, ընկեր իհնա չծածաղես,
մենք ել գաղափար ունենք ու հասկանում ենք, թի
վճրտեղից ենք սկսել, ո'ւր ենք գնում. իհարկե դեպի
կոմունիզմը:

Իրեն իրեն հաշտվեց, նստեց սեղանի մոտ. Նազիկն
ել նստեց նրա կողքին. ծափահարեցինք:

Այդ գիշեր Սաքոյինց տանը քնեցի, առավոտն ինձ
ճանապարհ գցեցին Սաքոն ու Նազիկը:

Յիս ուրախ եյի, շատ ուրախ:

Գիտեմ, Կիմա նոր կենցաղ կառուցվում ե գլու-
ղում. յես տեսնում եմ այդ մոտիկից, շատ մոտիկից:
Լ Ե Ն Ա

ԱՅՆՊԵՍ ՀԱՄԱՐՁԱԿ ԵՐ ՆԱՅՈՒՄ

Կիմա, գրում ես թե լիճպես են մեր փոխհարա-
բերութիւնները Հայկի հետ: Հանդիպում եմ Հայկին,
առաջվա պես ընկերական ե ու լուրջ. կարծես մեր մեջ
վոչինչ չի կատարվել ու չերբեք, չերբեք չի չերելում
մեր ավելի մոտիկութիւնը. կարծես վողուց այդպես
եր: Յերբ գնում եմ գեկուցելու, ելի ասում ե. — ուրեմն
այդպես, ընկեր իհնա, — և ձեռքը ծանրությամբ գնում
ե սեղանին, ապա ելի զբաղվում իր գործով:

Նրա սովորութիւնն է, նա այդպէս է սիրում: Մենակ, խոստովանում եմ, Կիմա, չես նրա հետ հասարակ եմ, պարզ, և արտահայտում եմ սերս ու ասում եմ, — զնա հանդատացիր, չերբ շատ է աշխատում և հոգնած է լինում:

Յեթե չենք հանդիպում յերկար ժամանակ, կամ հանդիպում ենք, բայց ժամանակ չի լինում մտերմորեն խոսելու, դրանից մենք չենք վրդովւում. դրա համար վոչ նրա աշխատանքն է տուժում, վոչ ել իմը: Այդ այդպէս է լինում աշխատող ընկերների հետ:

Մի որ ելի այն որվա պէս անցավ: Գլուղից նոր ելի վերադարձել, պառկել ելի անկողնուս վրա. առանց ծեծելու ներս մտավ Հայկը:

Սափրված եր ու վրայի կապույտ սատինե բլուզն արդուկված. ալդ ֆոնի վրա աչքերն ավելի մուգ-կապույտ փայլելին ստացել:

— Բարեւ, լեհա:

— Բարեւ, բացականչեցի չես ուրախացած:

Նա մի քանի անգամ զնաց յեկավ սենյակումս. մի քանի դիրք վերցրեց, նորից տեղը դրեց. մոտեցավ մահճակալիս ու ելի հետ զնաց. նորից յեկավ նստեց կողքիս. — ուրախ ես չե՞, — հարցրեց:

— Ուրախ եմ պատասխանեցի, անշարժ նայելով նրան:

Ձեռքը դրեց ծնկիս վրա ու ելի անսովոր ժպտաց, կարծես վաղուցվա ամուսիններ եյինք. այնպէս համարձակ եր նայում աչքերիս մեջ:

— Հայկ, դու վոր ասում ես «հեղափոխության սերունդ ենք», հասկանում եմ իր նշանակությամբ. ինչպէս հեղափոխութիւնն ու աշխատանքն եմ սիրում,

այնպես ել քեզ եմ սիրում, վորովհետև դու նրա կա-
տարողներից մեկն ես։ Իսկ դու ինձ հետ պարզ չես...

— Շատ պարզ, վոչ մի ճնշում, վոչ մի բռնություն
ու պայման. յեթե, Լենա, դու չես ցանկանում, հենց
այժմ կգնամ.— գլխարկը ծածկեց։

Յես գլխարկը վերցրի,— միքիչ խոսիր։

— Սիրաբանությամն մասին։ Եհ, չարժե, լես դրանք
համարում եմ հին պատմություններ, մենք հեղափո-
խության սերունդ ենք։

— Իսկ պարզությունը, միթե վատ ե, — հարցրի լես։

— Դե իհարկե վատ ե ու հիասթափեցնող, նոր
մարդիկ ավելի բարդ են, միթե չգիտես դու այդ հա-
սարակ այբուբենը։

— Յես այդ չեմ հասկանում, — պատասխանեցի լես։

— Դե վորովհետև ինքդ այդպես չես։

Նա պառկեց կողքին։

Յես շոյում եյի նրա ճակատը, նա գլուխը թեքել
եր կրծքին վրա ու չեր խոսում։

— Դու հետաքրքիր աղջիկ ես, Լենա, նոր եմ նկա-
տում քո գրավչությունը — շնորհիվ նա արագացող շըն-
չառությամբ։

Յես սիրում եյի աշխատանքի նվիրված մի ընկե-
րոջ, ել ավելին ի՞նչ եր հարկավոր։

Նա հպեց ինձ, համբուրեց ու լես չգիմադրեցի։

Լ Ե Ն Ա

Կիմա, դու ինձ վիրավորում ես. միթե Հայկը պատահական մարդ է, վորին չես խոստովանել եմ իմ զղացմունքները. դա մերոնցից է, սոցիալիզմի մարդկանցից: Մենք մի սենյակում չենք ապրում, վորովհետև դեռ անհրաժեշտ չէ, բայց միթե դա անբարոյականություն է, ասա ուրիշ համ գիրկն եմ ընկել: Դու նամակը շատ խիստ եր Կիմա, շատ խիստ. այդքան շուտ չափեցիր իմ բարոյականությունը:

Յես քեզ անկեղծորեն գրում եմ այն, ինչ վոր կատարվում է, իմ ուղեղից չեմ հնարում: Զարմանալի հասկացողություններ ունես.— ազատամիտ լինելը վատ բան է, մեր դու հարվածում ես այդ իմ հատկությունը: Դու սխալվում ես, չես ինձ իշխում եմ. վորինչ վատ բան չեմ արել, յերբ նրան սիրել եմ. դրանով չի տուժել վոչ իմ պատիվը, վոչ հեղափոխությունը: Իսկ դու գրում ես «հենց խակուն», ապա ի՞նչ ելիր ուղում միջնադարյան սեր սարքելի՞նք...

Բոլոր կոմսոմոլիստները սիրում են նրան, չես ել նրանց հետ, մենակ ավելի մոտ, վորպես տղամարդ ել սիրում եմ:

Դու ինձ տպարանից ճանաչում ես, վոր չես սովորություն չունեմ յերկար տխրել, մտատանջվել. չեթե քո ասածով պատահի, վոր նա ընկերավարությունից անցնի ու ինձ վրա նայի միմիայն վորպես կնոջ, ճանապարհները լայն են, չես կապվողը չեմ: Մայրս մեռավ՝ շատ շուտ մոռացա: Յեվ միայն մի անգամ կյանքումս տխրեցի շատ ուժեղ, մենք միասին ելինք, դու հիշում

ես, չերբ հեղափոխութեան ամենամեծ ղեկավարը, ընկեր
Լենինը մեռաւ — միայն այն ժամանակ շատ տխրեցի:

Քանի որ եր Հայկը հիվանդ եր, չես նրան խնամում
ելի. նա շատ գոհ եր ու շնորհակալ. ասում եր— Լենա,
չերբք չեմ մոռանա քո խնամքը, իսկական բնկեր ես:

Ել ավելին լինչ ասեր. ուրեմն մենք լավ ընկերներ
ենք: Վոչ կասկածել եմ, վոչ տատանվել, հավանում
եյի, պրծաւ. ապա ինչեւ Սուրենին չսիրեցի, դե վո-
րովհետեւ գործի մեջ չհավանեցի: Հայկից կարելի չե
շատ բան սովորել, իսկ ինձ այդ անհրաժեշտ ե, չես
ենքան կրթութեւն չունեմ: Հայկը մենակ գործի մարդ
չե, գրքի մարդ ել ե, շատ ե կարդում, ասում ե— գործն
առանց կարդալու ե գիտութեան կրտսա ե: Խոստո-
ւմանում եմ, վոր դեռ Հայկի լավ կողմերն եմ տես-
նում, ինձ համար նրա պակասութեւնն այն ե, վոր
պարզ չի, ինչպես չես ե դու ելինք, կամ մեր տպա-
րանի ընկերներն եյին: Այդ ել չերելի նրանից ե, վոր
աշխատանքի մեծ ունակութեւն ունի ե գիտութեւն:

Հարցնում ես Սուրենի մասին. նա առաջւա պես
հաճախ չի այցելում ինձ. կարծես ինչ վոր փոփո-
խութեւն ե կատարվել, ավելի քիչ ե խոսում ինձ հետ:

Մի րաբանութեւն ե սկսել Սոնյայի հետ. այնքան
ե գովել խեղճ աղջկանը, վոր ուրախութեւնից քիչ ե
մնում խելքը Թոցնի, բայց խելքս բան չի կարում նրա
սիրաբանութեւնից:

Կիմա, դու հեշտ մի կարծի, կենցաղը բավական
դժվար ե կառուցվում, չերբեմն հինն ու նորը խաչա-
ձեւվում են իրար հետ. հին ու նոր դժացմունքները
բաղխում են կատաղի կերպով, ու պայքարով ե հաղ-
թահարվում հինը:

Չեմ պարծենում, Կիմա, բայց սկսում եմ ավելի լավ ճանաչել աչն մարդկանց, վորոնց հետ աշխատում եմ կամ հանդիպում:

Վորովհետև դու ինձ մեղադրում ես քո նամակում և ենքան ել լավ չես ճանաչում, դրա համար դեռ պիտի գրեմ:

Ուղեկիցս եր կուս հրահանգիչ, ինձ պես դավառի աշխատող: Յերկուսով ձիեր ունեցինք, վերադառնում ելինք կենտրոն. յես ասում ելի—քշենք ձիերը, տեսնենք ո՞վ առաջ կընկնի: Եդ հրահանգիչը միշտ ձին հետ եր պահում. յես ել ձիս կանգնեցնում ելի, մինչև նա հավասարվում եր ու սկսում եր խոսել, մեծ բերանն ու փալվիլող աչքերը հառելով ինձ վրա: Ծիշտն ասած՝ գուրս չեր գալիս:

— Ե՛ր աշխատանք, աշխատանք. աչք չենք բացում և անհատական կյանք չունենք: Գարուն ե, յերբ բընութլունը ծաղկել ե սոցիալիզմի պես, արի աղջիկ ընկերոջ հետ ճանապարհ դնա ու դինջ, — ասում եր նա ու հին կաշվե պենջակը հետ գցում, կամ ձեռքն ոձիքին քսում:

— Ավելորդ բաներ ես խոսում, — և ձիուս մտրակում ելի: Ելի հավասարվում եր ինձ. ձիերը դնում ելին կողք-կողքի. գուրս չեր գալիս այդ հրահանգիչը, խոսում եր վորպես թե նոր կենցաղից, և այլանդակ բաներ եր ասում: Յես պատասխանում ելի.

— Ընկեր, քո գլխումը կենցաղացին շփոթութլուն ե: Նա ծիծաղում եր՝ բերանը մեծ բացելով:

—Ընկեր կոմսոմոլիստկա, դու հլամ խամ ես, բայց լավ աղջիկ ես, աղամարդի պես աշխատող աղջիկ ես, ետ ա վոր քեֆս բերում ես:

— Գովասանք հարկավոր չե, — ասում ելի յես ու ձիուս մտրակում:

Շատ մոտիկ անցնում ելինք մի գյուղի մոտովնա մտրակը պարզեց դեպի ցածրիկ տները.

— Այ, իմ ընտանիքը, յերեխաներս, կինս աղետեղ են ապրում, համա ով ա գնում նրանց մոտ, — գործի մարդ եմ, ժամանակ չունեմ կնկանս ու յերեխանցս տեսնելու. մեր կուսակցական գործն ալդպես ա մեզ պարտադրել:

— Մի՛շտ ես ալդպես վարվում, — հարցրի յես:

— Մի՛շտ, — պարծեցավ նա, — ո՞վ ա կնկա յերես նստում. թե վոր գյուղ եմ գնում, մենակ մորս ու յերեխաներիս համար:

— Եդ ի՞նչ վերաբերմունք ե կնոջ հանդեպ — վրդովվեցի յես:

— Ե՛հ, կնիկ ա, ելի, են ել դեղի կնիկ. իրա համար ապրում ա, թող ապրի, յես ի՞նչ գործ ունեմ:

Ելի ասեցի — գլխումդ շփոթութուն ե, լավ չես հասկացել: Նա ծիծաղեց.

— Չոր զրույցից ոգուտ չկա, արի ես կանաչներովրա քիչ հանգստանանք, — ասաց նա աչքերը փալա-տակելով:

Յես չհամաձայնեցի ու ձիս մտրակեցի:

— Հա, հա, հա, — բարձր ծիծաղեց նա, — վախենո՞ւմ ես, ընկնր Լենա, մի կուսակցական ընկերոջից. մի մեղչան որիորդի պես վարվեցիր, յենթադրենք մի տեղամ համբուլելի, ի՞նչ պիտի վիճեր...

— Դո գլխուժը շփոթությունն է, գլուղի աշխատողն է, քեզ լուրջ պահի, դեռ կուստոմսը իրավունք չի ապրիս քեզ կենցաղն այլանդակելու, հասկանում ես:

— Դոչ, ընկեր Լենա, դու սխալ հասկացար, յեա ասում ելի ընկերավարի կնստենք,— ասում եր նա համողիչ ձայնով:

— Ինձ լերեխալի տեղ մի դնի, ճանաչեցի քեզ— ասեցի ու կատաղորեն ձիս քշեցի:

Լ Ե Ն Ա

ԼՈՒՋՎԱՍ ԵՅԻՆ

Առավոտյան աչն հրահանգչին հանդիպեցի կուսգավկոմի շենքում. բարեկեցի առանց ծիծաղելու, իսկ նա ծիծաղում եր:

— Մեր կոմսոմոլիստական շատ հպարտ է, համա վոչինչ, կգաստիրակենք— ասեց նա:

— Բայց վոչ քեզ պես կուսակցականը, — ասեցի ու մտա կոմսոմոլի գավկոմ:

— Ելի չիկչիսկում եր գրամեքենան. բայց Սոնյայի քիթը կախ եր ու աչքերը կարմրած: Առաջվա պես բարեկեցի ուրախ, իսկ նա միայն գլխով արեց: Կարոն աչքը հպելով նայեց ինձ, կարծես ինչ վոր բան եր ուզում ասել: Մոռեցա Սահակի սեղանին, նա շտապ բան եր գրում, կիսանստած դիրքում:

— Շատ ես զբաղված, — հարցրի:

— Հն, բարե, ընկեր Լենա, գիտես, համագումարի համար ենք նախապատրաստվում, հարկավոր է կազմակերպության ճիշտ հաշվառում և այլն, գիտես, ելի աշխատանքի պահանջները:

Յնացի քարտուղարի սենյակը. նա վրդովված էր, իսկ Սուրենը սաստիկ կարմրած:

— Մի ամիս առաջ դու այդ թեղիսները պիտի դրած լինեցիր, ու չկա, — ասում էր Հայկը: — Իսկ ուր ե խըմբալիներիդ պաակերը, դու չես դեկավարում, դու չես աշխատում, այսպես այլևս չի կարելի շարունակել:

Ինչ վոր հուզված ելին, Սուրենը ծնկները սովորականից արագ էր շարժում:

— Ընկեր Լենա, դու այս վերջին ամիսներում ստացել ես վորոշ ցուցմունքներ խրճիթ ընթերցարաններում աշխատանք տանելու, — հարցրեց Հայկը:

Յես այլևս այս դավառում չեմ աշխատի, ընկերական մթնոլորտ չկա, — մինչ իմ պատասխանելը պատասխանեց Սուրենը:

— Պարտաճանաչ աշխատելով միայն կլինենք համերաշխ ընկերներ, յերբ աշխատանքը տուժում է, չես չեմ կարող լռել: Դու խնայել ես քեզ, թե՞ մաշինիստկա Մոնյալին, վոր թեղիսները ժամանակին տալագրվի:

— Թե՛լ եմ նրա վրա, — ասեց Սուրենը տեղից կանգնելով:

Յես յերկար չկանգնեցի. յերբ դուրս ելի դալիս՝ Սոնյան ինձ կանգնեցրեց:

— Ընկեր Լենա, մի բոպե: Գիտե՞ք յես բոլորովին մեղավոր չեմ, Սուրենն ինձ չի տվել նույնիսկ տալագրելու. եսոր յեկավ բղավեց, թե բոլոր ուշացումների պատճառը յես եմ: Ընկեր Լենա. յես չեմ կարող այդ վերաբերմունքը տանել. ամբողջ ժամանակ կատակում եր, հիմա ել այդպես փոխվեց: Նրա ձայնը դողում էր, դուրս չեկանք միջանցքը նա սկսեց հեկեկալ:

— Սոնյա, մի քիչ ամուր կաց, աշխատանքի քնթացքում պատահում ե ըղորիս հետ, ջղախանում ենք ե իրար վիրավորում,— ասացի յես, վոր շատ անհարմար դրության մեջ ելի։

— Ախար, յեթե նա ինձ սիրում եր, ինչո՞ւ ըղորի առաջ խախտառակեց։ Մեկ ել, չեմ իմանում, նա ինձ հետ ամուսնանալո՞ւ չե թե...

— Դե չես վորտեղից իմանամ, Սոնյա, դու չես մտերիմ չեղել, — պատասխանեցի չես տարակուսելով։

— Ձեր կոմունիստներից ե, ձեր մոտեցումները դուք կիմանաք, չես ի՞նչ իմանամ, առաջ ինձ հետ շատ-շատ լավ եր, հիմա քանի դնում վերաբերմունքը փոխում ե։ Նոր նկատեցի, Սոնյան շատ եր նիհարել։

— Սոնյա, դու ինքդ նրա հետ խոսիր ու պարզիր, ասացի չես. ուրիշ բան չեյի կարող ասել, բայց մտքումըս կատաղել ելի Սուրենի վրա, վորովհետեւ նա Սոնյային չեր հարգում, այլ... Սոնյայի նման աղջիկների համար շատ դժվար ե, նա կհիասթափվի ու կփչանա։

Մաստիկ դրադված լինելու պատճառով՝ քանի որ եր Հայկին չեյի հանդիպում, չես ել գյուղերից վրաս չեյի կտրում։

Լ Ե Ն Ա

ՆՈՐ ԱԳԻՏՊՐՈՊԸ

Կոմսոմոլի. համագումարը վերջացավ։ Սուրենը գնաց. նոր ագիտարոպ ե չեկել, վարդապույն ալտերով մի աղջիկ—կոմսոմոլիստիկա յե ե կուսակցության թեկնածու։ Յերբ մի նոր աշխատող ե գալիս գավառ,

մանավանդ կին աշխատող, սկզբում անսպասման նրա մասին շատ են խոսում: Նոր ագիտավորույի մասին տառամ են՝ թողախտավոր ե, շատ պատրաստված ե, հայրը դաշնակցական ե չեղել... և այդպես նրա մասին մի շարք կենսագրական մանրամասնություններ, մենչև վոր սովորական կդառնա:

Առաջին որից շատ մտերիմ հայացքով նայեց ինձ ու մեղմ ժպտաց, ինքը մոտեցավ հարցրեց իմ աշխատանքների մասին: Միտոս կպավ, ընկերական աղջիկ ե ու ինքն ել սկսել ե յեռանդով աշխատել: Սոնյայի դուռն ել ե չեկել, ամենից առաջ նրա գրություններն ե տպագրում:

Հաճախ գնում եմ Նորիկի մոտ, բարեկամ ե զնդուռն ձայնով ու շատ քաղաքավարի վարվում: Կամ գիրք ե կարդում, կամ զեկուցում գրում: Ինձ մի քանի գիրք ե նվիրել ու հեղափոխական ալբոմներ: Շատ կարգացած աղջիկ ե: Բաց գիտես, Կիմա, շատ փափուկ սիրտ ունի, իսկույն հուզվում ե—նուրբ աղջիկ ե, ավելի նուրբ ե քան հարկավոր ե կոմունիստականներին:

Յերեկում ե նոր աշխատող ե, մարդված չե, մեր կոմսոմոլիստներն ել քիչ կոպիտ են, և Նորիկը հաճախ հուզված ե լինում:

Հայկը գիտե վարվել, Հայկի հետ շատ ե մտերմացել: աչդ նրանից ե, վոր նրանց աշխատանքները շատ են կապված:

Հայկն առաջներում դալիս եր, շախմատ ելինք խաղում, յերբեմն գիշերում եր ինձ մոտ: վերջերս չի գալիս: Կիմա, չեմ ուզում շտապել, ու վորոշ յեզրակացություններ հանել: Ըացի փոստոն աչն ե, վոր նա

քնափորությամբ բարդ ե, ինձ ու քեզ պես չե, ինչ վոր
ներսում կատարվում ե, դժվար ես իմանում:

Յես կարծում եմ հենց եդ բարդությունից մի քիչ
վտանգ կա: Կիմա, կգրեմ, դու չանհանդստանա:

Լ Ե Ն Ա

ԱՋԱՏ ԵՅԻ ԵՆՁՈՒՄ ՅԵՎ ՀԱՍԱՐՁԱԿ ՔԱՅԼՈՒՄ

Կիմա, անհամբեր աղջիկ ես. մի տես ի՞նչ կլինի
ու յես ի՞նչպես եմ վարվելու, հետո լեզրակացություն-
ներ արա: Դու գրում ես, վոր յես միամիտ եմ, Հայկը
սիրում ե Նորիկին. եհ, ի՞նչ ես կարծում, Կիմա, յես
Մոնյաչի պես պիտի արատասվեմ. գործի մարդ չեմ լի-
նի, յես յեթե այդպես ընկճվեմ

Թեպետ դու ինձ շատ ես հարվածում, բայց ավելի
լավ ե յես քեզ պատմեմ, քան թե առաջուց պաշտպան-
վեմ:

Շատ տպափորություններ ունեցի գյուղերից,
քնացի Հայկի մոտ, վոր պատմեմ. տանը չեր. այդտե-
ղից վաղեցի Նորիկի մոտ. ուզում ելի դուռն առանց
ծեծելու ներս մտնել, մեկ ել մտածեցի անքաղաքա-
վարություն ե ու ծեծեցի:

Դուռը բավական ուշ բացվեց:

Նորիկի աչտերը սովորականից ավելի կարմրած
եյին, ուրախ արտահայտությամբ ներս հրավիրեց ինձ.
Հայկը նստած եր սեղանի առաջ. — հ'ը, — ասաց ու գիր-
քը թերթեց: — Մենք կարդում եյինք Լենին. — ասեց
Հայկը, աչքերը չհեռացնելով գրքի եջերից:

Նորիկը յերկու ձեռքերին հենվելով նստեց թախթի
ծայրին և ծիծաղում եր մի տեսակ անհանգիստ: Նա

ամբողջական կարմիր սատինե շոր եւ հագել ու այդ սաղում եր նրա վարդազույն այտերին:

— Լենա, քանի՞ դուռդ պատեցիր, ի՞նչ կար բջիջներում — հարցրեց Հայկը:

Անտեղի թվացին այդ բոպելին այդ հարցերը, ինչ վոր պատմելու ելի, վորոշեցի չպատմել: Սահարազաամի բան դգացի, ներսս ինչ վոր բողոքում եր: Կիմա, յեթե Նորիկն այնպես չժպտար ու Հայկն ել գիրքն շտապ չթերթիր, դուքե ինձ հետ այդ չպատահեր: Յես չեմ սիրում ծածկված բարդութուններ, յես խուսափում եմ տանջող դրություններից, իսկ ինձ համար կարծես ստեղծվում ելին: Մի քանի բոպե բոլորս լուռ ելինք:

— Հայկ, ինչո՞ւ չես խոսում, հարցրի յես:

— Կարդում ելինք ու դրանից միաքսս զբաղված ե:

— Դե ուրեմն նորից կարդացեք, յես խանդարեցի,

— պատասխանեցի յես և ուզում ելի դուրս գալ:

Նորիկն ինձ չեր թողնում գնալու, մեղմ ձայնով ու մի քիչ ել ոտար շեշտով համոզում եր, վոր չեմ խանդարում:

— Նստիր, Լենա, դու ել լսիր, մենակ տանն ի՞նչ պիտի անես, — ասում եր նա:

— Յես ել կարդալու գրքեր ունեմ, և բացի եդ, պիտի հանգստանամ, վոր գլուղեր եմ գնալու, — ասացի յես:

— Նստիր, Լենա, — ասաց Հայկը, ապա դարձավ Նորիկին:

— Վերջերս յես կարդացի Կելերմանի «Տունելը» ինչքան լավ ե գրել. հուզիչ ե այնտեղը, յերբ բանվորները քարկոծելով սպանում են Մողին՝ ինժեներ Ալա-

նի կնոջը և 5 տարեկան Եղիտային՝ նրա աղջկանը։
— Յես կարդացել եմ ու արտասովել,—ասեց Նորիկը։

— Հեղինակն այնպես է նկարագրում, վոր ընթերցողը մի քիչ սկսում է հակակրել կատաղած բանվորությանը։ Ալանն իր խոր վիշտը զսպում է ներսում, Ալանն ամուր մարդ է... խոսում եր Հայկը։

— Իսկ վոր տունելում հարցուրավոր բանվորներ վոչընչացան, իհարկե պեսք է բանվորությունը կատաղեր,—շարունակեց Հայկը։

— Իսկ ինչով եյին մեղավոր Եղիտան ու Մոզը... պատասխանեց Նորիկը։

Յես համարձակ դիտում եյի նրան, ինձ թվում եր, վոր ամենաթեթեւ վշտից Նորիկը փշվելու չի։ Նրանք խոսում եյին դրքի մասին, չես չեյի լսում—չես խորհում եյի իմ ճանաչողության մեջ։ Յերբ դուրս չեկա, ավելի ազատ եյի շնչում և համարձակ եյի քալում։

ԼԵՆԱ

ՅԵՐԿՈՒ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Յես նիհարել եմ, այդ նկատում են իմ մոտիկ ընկերները, վոչ թե տխրությունից կամ աշխատանքից, այլ ուրիշ բանից, Կիմա, այդ դու պիտի իմանաս պատահում է բոլոր կանանց հետ։

Մի շարաթից հետո զնացի Հայկի սենյակը, չես ուզում եյի նրան իմանալ ու պատասխանել։

Նրա մոտ ուրիշ կոմսոմոլիստներ կային. խոսում եյին դպրատնտեսական արտեֆուերի մասին, ինքս ել

սկսեցի մասնակցել ու նկարագրել Սաքուի կուլիկտիվը. այդ պատմելու ընթացքում հիշեցի Սաքուի, Նազիկի պարզ սերը:

Հոգնած եյի, թիկն տվի Հայկի անկողնու վրա. Հայկը մեկ-մեկ նայում եր իմ կողմն ու խոսակցությունը շարունակում:

Յերբ ընկերները գնացին, նա մոտեցավ սեղանին ու ինչ վոր բան եր գրում:

— Ի՞նչ ես մտածում Հայկ, մեր հարաբերություններն այսպես անորոշ են մնալու, վո՞րն ե մեր կենցաղը:

Նա գլուխը բարձրացրեց ու նայեց ինձ:

— Յես ժամանակի մարդ եմ և չեմ կարող ինձ կաշկանդել ամուսնական կենցաղով:

— Ի՞նչ, չես գործակցում եմ թե՞ կաշկանդում. — ձեռքս խփեցի սեղանին ամուր, շատ ամուր. կատաղել եյի, իմ մեջ խոսում եյին իմ իրավունքներն ու հավասարությունը:

— Յես այլևս չեմ սիրում, — ասեց նա ցածրաձայն:

— Իսկ առաջ սիրո՞ւմ եյիր, — հարցրի չես:

— Դու ինձ իրավունք տվիր քեզ սիրելու, իսկ յես...

— Այդ վո՞ր իրավունքներն են. հեգնում ես ինձ:

Կիմա, չես վիրավորված եյի: Յես փնտրում եյի նրա մեջ նոր մարդուն, նոր զգացմունքները, իսկ այժմ նա կանգնած եր այնպես անորոշ:

— Անցման շրջանը բարդ ե, Լենա, — ասում եր նա:

— Բարդ ե, վորովհետև քեզպեսները չերկու աշխարհի մարդիկ են — Ասեցի չես ու նստեցի:

— Ժամանակը հասկանալու համար հարկավոր ե հարուստ հուլիեր ու մտածողություն ունենալ, — ասեց նա թիթե ժպտալով:

— Յեա քեզ սիրեցի աշխատանքի մեջ, այժմ չեմ
սիրում աշխատանքից դուրս, յերբ փրկւո՞ւիս լուծւում ես:

— Դու չես հասկանում, Լենա, դու աջնպես ել միտ-
միտ ես մնացել:

— Բո ուզած հարստութիւնները չես չունեմ, ճիշտ
է, հենց հիմա չես չեմ արտասլում, համարձակ սիրեցի,
համարձակ ել կհեռանամ:

Նա բռնեց իմ թւից, — Լենա ընկերաբար հեռա-
նանք:

— Ընկերաբար, — պատասխանեցի չես ու համարձակ
նայեցի նրա աչքերի մեջ:

Նա ասեց, — մենք ներքուստ չհարմարվեցինք, դու
բերել ես քեզ հետ գործարանի մարդը, իսկ չես... նա
սեղմեց ձեռքս:

Ասեցի մնաս բարով ու քալլերս ուղղեցի դեպի հի-
վանդանոց:

Գիտեմ ի՞նչ ելի զգում, Կիմա, հիշում ես, յերբ
տպարանում մեր շարվածքները հանկարծ քանդվում
էին՝ ինչպէս եյինք վրդովվում, ճիշտ այդպես եյի
զգում:

Լ Ե Ն Ա

ԴԵՌ ՔՍԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՍ

Սիրելի ընկերուհի Կիմա, քեզանից վոչինչ չեմ
թագցնում: Գրում եմ հիվանդանոցից. յերրորդ որն է
պառկած եմ. մի շատ սովորական բան, վոր պատա-
հում է կանանց հետ, ինձ հետ ել պատահեց: Վիժում
կատարեցի:

Յես չելի հրաժարվի լերեխա ունենալուց, բայց դե գավառական միջավայրում անհարմար եր, լավ որինակ չեր լինի — դրա համար միայն հրաժարվեցի լերեխալից:

Այսոր Հայկը յեկավ ինձ մոտ. նա տխուր էր, չես նրան վոչինչ չհիշեցրի, ել շարժեր վերջացած հարցի մասին նորից խոսել:

Ինքը խոսեց, — գիտակցությամբ քեզ հավանում ելի, իսկ... ներիւր ինձ Լենն:

Այնպես հանդարդ, այնպես անվրդով ելի նայում նրան: Նա հարցրեց ի՞նչ կարիք ունեմ, յես պատասխանեցի, վոր բոլոր կարիքներս հոգացված են: Միայն խնդրեցի, վոր գավկոմն ինձ տեղափոխեր ուրիշ շրջան: Նրա գնալուց հետո, ստացա քո նամակը:

Կիմա, չես զարմանում եմ, վոր դու այդպիսի խորհուրդներ ես տալիս. չես ինչպե՞ս կարող եմ ստիպել նրան, կամ խաչտառակելով, կամ ապտակելով — դա բռնություն ե, այն ել միամիտ բռնություն:

Դու նրանից ես վախենում, վոր չես կսկսեմ մի որ սրա, մի որ նրա հետ սիրաբանել, չես մտադիր չեմ պոռնիկ դառնալ, կամքս ամուր ե:

Յես դեռ 20 տարեկան եմ, վորքան ժամանակ կա աշխատելու և առաջ գնալու:

Ինչո՞ւ պիտի թուլանամ, ուր կհասնի:

Ավելի լավ եմ ճանաչում կյանքն ու ավելի չեմ վրդեպրում. ճիշտ ե առողջութունս վատթարացել ե, սակայն դա հասարակ բան ե, ելի կվերականգնեմ: Դու կտեսնես, Կիմա, վոր յես չեմ ընկճվել:

Բարեկիր տպարանի ընկերներես:

Բ՝ Լ Ե Ն Ա

ԱԼԼԱՆՎԵՐԴՈՒՄ

Բարեւ, Կիման. յերկար ընդհատումից հետո նորից եմ գրում բոլորովին թարմացած: Ինչքան աշխատանքի մեջ ես լինում ու շատ ես շրջում, հնքան նլութ ես հաժադում, խսկ դու գիտեա, վոր յես սլատմել սիրում եմ:

Հիմի աշխատում եմ Ալլահվերդու շրջանում:

Կենտրոնս Ալլահվերդին ե, բնակվում եմ բանվորական ընտանիքներին կից:

Բանվորական միջավայրում ավելի քան աճեց իմ վոգևորութունը, մոռացել եմ անցածն ու ամեն որ նոր մարդ եմ:

Տես ինչպե՞ս ե, վոր ուրախ եմ ու վոգևորված:

Առավոտը վաղ գուդոկը կանչում ե հանքերից. բանվորական ընտանիքները աղմկում են, արթնանում եմ ու շորերս արագ հագնում:

Իմ հարևաներն են նրանք — հանքավոր Սեդրակը, Բունյաթը (թուրք բանվոր). ամեն առավոտ բարի լույս ենք ասում իրար, նրանց յերեխաները խաղում են շեմքիս առաջ, վորովհետև խաղի համար հարմար ե ու տափարակ, նրանցից յես միշտ նվերներ եմ ստանում պղնձի փայլվիտն կտորներ — յեթե մտնես իմ սենյակը, լուսամուտիս գոգում ահագին հանքային հարստութիւն կա դիզված:

Յերեխաներն ինձ շատ են սիրում, վորովհետև նրանց վրա խսկի չեմ բարկանում ու մեկ մեկ քաղցրացնում եմ բերանները: Հենց վոր դուրս եմ գալիս, խաղը թողնում են ու սկսում հետս դրուցել, յես ել նրանց

հետ յերեխավարի չեմ լինում, շատ են ուրախանում:

Դիմացում բանող հիդրոկայանի աղմուկն իմ սենյակի մշտական յերաժշտութլունն եւ Նրա ձայնն իշխում եր բոլոր ձայներին, յես շատ անգամ չեմ կարողանում տարբերել յերեխաների ձայնը, այնքան եւ ականջս վարժվել հիդրոկայանի յերգին:

Առավոտները մի բոպելից ավելի չեմ կարողանում տանը մնալ, բանվորների կանայք կոռպորատիվի գլխավորները ձեռքերին, դնում են կամ կտոր դնելու, կամ միս, աղ: Յերեխաները քաշ են դալիս նրանց հետեից:

Յերբ բոլորն ելշտապում են դու չես կարող չշտապել — հավաքում եմ թղթերս ու դեպի գլուղ ճանապարհվում:

Յերբեմն իրիկնապահերին հանքափոր Սեդրակն ու Բունչաթը նստում են իրենց շեմքին ու զրուցում, յերբ տանն եմ լինում, անպայման մասնակցում եմ նրանց զրույցին:

Սեդրակը յերիտասարդների ներկայությամբ վտելվորվում ե, մանավանդ, վոր ուշադիր լսում ես:

— Լրագրերում լինչ են ասում, — հարցնում ե նա ու չի սպասում պատասխանեմ, ինքն ե նորից սկսում:

— Այ, դիկտատուրը պրոլետարի. — ու բռունցքը սեղմում ե:

— Դիկտատուր ենք, ալ, — ու ձեռքը դնում ե Բունչաթի ուսին:

Բունչաթը շատ քաղաքավարի չե, հենց վոր ինձ տեսնում ե, տեղ ե բացում ինձ համար նստելու, ու հայերենով կամ ռուսերենով հրավիրում նստելու — սադիս, համեցիր տովորիշչա Լենա:

Սեդրակն անսպասման հրավիրում է թեյի, իսկ չեթե մերժում եմ վիրավորում եմ:

Ապա սկսում է պատմել իր անցյալ կյանքից, Բուսյաթն էլ միշտ հավանութ յուն է տալիս:

Իմանում ես, ընկեր Լենա, եմ ժամանակն Անդլինն թալանից մեր հանքերը, գիտե՞ս թե վազոններով տարան...

— Պրավիլնո, — հասկանալով ասում է Բունյաթը:

Յերբ Սեդրակի կինը թեյը բերում է, Սեդրակը վեր է կենում ըվացվում ու նորից նստում սեղանի մոտ — շարուակում պատմել, կամ հարցեր տալ. — կտաավարական, կոռաբրատիվ, — ինչպես ինքն է ասում:

Հետո ուշ գիշեր է դառնում, Բունյաթը հոգնած գլուխը հակում է ու մենք գնում ենք քնելու:

Լ Ե Ն Ա

ՄԱՆՏՅՈՐ ԼԻՊԸ

Կիմա, յես չերբեք մենակ չեմ մնում, մեր բանվոր տղերքը շատ ընկերասեր են, ախումբում թե ճաշարանում հավաքվում ենք իրար մոտ, վոնց վոր մի մորից ծնված լինենք, ենալես ենք իրար սիրում:

Հենց վոր մտնում եմ ճաշարան, կանչում են ամեն կողմից — ընկեր Լենա, համեցեք մեզ մոտ:

Մանտյոր Լիպը ձգում է թևիցս ու անսպասման իրենց սեղանի մոտ տանում:

— Մենք քեզ չենք թողնի, վոր ուրիշ սեղանի մոտ նստես. եդ մեռած բան ա, — ասում է նա չխկչխկացնելով ափսեյին ու պատվիրում է նորից մի բաժին ճաշ: Ժաշը շատ աշխուժ է անցնում:

Լիպը զալրացնելու համար մանտյոր Բենուին՝ հիշեցնում է Կանտորի գրագիր աղջկա մասին։

— Կատինան լեկավ տես, Բենու...

— Լիպ, ամոթ ե, դինջ մնա, իմ ու քո տունը չի, ճաշարան ե, — ասում է Բենոն հոնքերը վրա հավաքելով։

— Իհարկե իմ ու քո տունն ե, — պատասխանում է Լիպը։

— Հերիք ե, Լիպ, Բենուին ձեռք առնես, — ասում ենք ամենքս մի կողմից։

— Հարկավոր ա սրան. են աղջիկը չի սիրում, իսկ սա խելագարվում ե, հա, հա, հա... 20 մոմանոցը, վոր կողքովն անցնում ես, քիչ ե մնում հանգչի — ասում է Լիպը համառելով։

Ամեն որ մի հետաքրքիր բանի մասին ենք խոսում, ու հանգստացած խմբովին դուրս ենք դալիս ճաշարանից։

Կարմիր օնուրնեի մի մեծ, ողակ թեին, Լիպը լերեկ յեկավ լույսս նորոգելու։

Նա աթոռը դրեց սեղանի վրա ու բարձրացավ։

— Շա բոպեյին նորոգեմ լույսդ, — ասեց նա օնուրնեի ողակը քանդելով։ Նրա հաղթանդամ մարմնի տակ ճոճվում եր իմ սեղանն ու աթոռը. լես բռնեցի աթոռից։

— Չվախենաս, վեր չեմ ընկնի։

Յես աթոռը բռնած նայում եյի նրան, իսկ նա արագությամբ ամրացնում եր օնուրնեին ու զրուցում։ Մեկ-մեկ թևերը ցած եր գցում նայում ինձ ու ելի շարունակում աշխատանքը։

— Արևս վկա, ընկեր Լենա, լես քեզ մութը տեղը չեյի թողնի, ել ի՞նչ ընկեր եյի։

Նա իր կենսագրութիւնը պատմեց շատ հասարակ
ու կարճ — թելերն ամրացնելու ժամանակ:

Հայրը վաղուց մեռած էր, մայրը գլուղումն է, յեղ-
քոր մոտ, իսկ ինքը փախել է գլուղից, հինգ տարվա
բանվոր է, առաջ հանքափոր է յեղել, հետո դարձել
է մանուշոր: Ինքն իրեն սովորել է մանուշորութիւնը,
ասում է՝ շատ է սիրում, և ինժեներ Բարխուդարյանը
նրան իր մոտ էր վերցրել:

Իր կարճ պատմութեան հետ վերջացրեց նաև լույ-
սի աշխատանքը. ավելացած ընդհանր դրեց սեղանիս
ու ինքը նստեց կողքիս:

— Արևս վկա, երկտրական գործը սիրում եմ, իսկի
չեմ թողնում, վոր Բարխուդարյանն առանց ինձ մի
վինտ շարժի, հետևում եմ նրա պլաններին ու սովորում
եմ, ես յերկու տարի չե, վոր չեկել է, շատ լավ գի-
տութիւն ունի, վերջացրել է Շվեցարիայում: Մեկ-մեկ
սկսում եմ պլաններ գցել, մենակ գիտութիւնն է պա-
կասում, թե չե կարող եմ արևս վկա կայաններ կո-
ռուցել:

Յես նայում եյի նրա սե, անհանգիստ աչքերին,
վոր միշտ աշխատանքի սովոր պարզութիւնն էյին
արտահայտում:

— Լիպ, այժմ անհրաժեշտ է, վոր մանավանդ բան-
վոր կոմսոմոլիստները գիտութիւնն սովորեն, — ասեցի
յես:

Նա չեր սիրում յերկար նստել, վեր կացավ:

— Դնանք հիդրոկայան, քեզ մանրամասն բացատ-
րեմ:

Յես համաձայնեցի: Մի քանի քալլ գցեցինք և
արդեն հիդրոկայանն էր. նա ցույց տվեց շարժական

կամուրջը, վորը կամարի պես կախվել էր դետի վրա:

— Անցի՛ն էս նոր կամրջով, եդ կողմերը լավ մտիկ տուր. հիմի եսենց արի. — բարձրանանք վերև, վորտեղից ջուբը ներս ե խուժում աուրբլինների մեջ: Նա բռնել էր իմ թևից, — հ'ը, դգույշ ման արի — եդ հավաքված ջրերը շատ խորն են, — տեխնիկա չե, եղպես ա պահանջում սարքել:

Հիդրոկայանի շուրջը պատելուց հետո մտանք ներսը:

— Հը, տեսնո՞ւմ ես, — ելի անհամբերությամը ասեց Լիպը:

Մի ընդարձակ սրահ էր, մի կողմում ելեկտրական լերկու մեծ մեքենաներ անընդհատ պատվող, մյուս կողմում փոքրիկ բալկոն, ուր նստած էր մի մարդ, իսկ պատի վրա ելեկտրական զանազան աստիճանացույցեր, ու դրանց մի կողմում մարդկային կմախք էր նկարված, տակին գրված էր — «մահացու չե»:

Այդ բալկոնի մարդը, վոնց վոր ելեկտրական տուկ, խիստ հալացքով նայում էր մեզ:

— Յդտեղ ելեկտրականության ուժն ե, բոլոր եներգիան. նրանք բաժանման կետերն են, — ասեց Լիպը:

Մոտորի անընդհատ չլսկչիկոցն ու ելեկտրական նշանացույցերի, զանազան մասերի պատկերները տիրել էյին ուղեղս:

Մոտեցանք մոտորին, Լիպն առանց դժվարանալու իմ բոլոր հարցերին բավարարում էր:

Ի՛ն՝ն՝, դ՛ն՝ն՝, — աչքերս պտտվող ամիսի հետ գնում ելին, վոնց վոր ամբողջ մարմինս դողում էր ու ցուրտ քամի էր կպչում դեմքիս: Իսկ Լիպը վոնց վոր փողոցում, կամ մեր տանը, հանգիստ խոսում էր. նրա ականջները սովոր էլին աչդ աղմուկին:

Ձեռքս դդուշությամբ մօտեցրի պատվող անիվին:

— Հը, հանաք մի անի, ուղում ես ամբողջ թեղ թռչի...

Յես հետ քաշվեցի. այդ բողբոջին Լիպն իմ աչքում մի մեծ դիմանական եր, լերբ բացատրում եր, թե ամեն մի վիճա ինչի համար ե:

— Այ, ինժենները,— բղավեց Լիպը. յես հետ դարձա, նա խոսում եր բախոնի մեխանիկի հետ: Նա շրջվեց դեպի մեր կողմն ու կամաց-կամաց առաջ լեկավ. նա փոքրամարմին եր, Լիպը նրա մոտ ածղահա յեր չերեվում,

— Ընկեր Բարխուդարյան, ծանոթացիր — ընկերուհիս ե, կոմսոմոլի աշխատող.

Շատ ուրախ եմ,— ասաց նա քաղաքավարությամբ ու մինչ յես մեկնել էյի ձեռքս, նա շատու հանում եր կաշվե ձեռնոցները, ապա դլուխը թեքելով դեպի ինձ՝ սեղմեց ձեռքս:

— Ընկեր Բարխուդարյան, հասարակ չի, բանվորուհի յե, — ծանոթացնում եր Լիպն ինժեններին իմ համառոտ կենսագրությանը:

Ինժենները ժպտաց, վռախց դլուխ չափելով ինձ:

Մի քանի անգամ գնացինք — յեկանք ելեկտրոսրահում, իմ մի քանի հարցերին ինժենները պատասխանեց ավելի բարդ լեզվով. մասնագիտական բառեր եր դործածում, յես մի քիչ դժվար ելի հասկանում, Լիպն կողմնակիորեն ոգնում եր հասկանալու: Մենք դուրս չեկանք կայանից. ախանջներս դռում ելին:

Յերբ մոտիկից ես տեսնում. ավելի հսկա, ավելի խոշոր ե թվում տեխնիկայի ուժը, մինչ այդ յես չեկի դբադվել այդ հարցերով ալդքան մոտիկից:

Այդ որը գյուղ չեյի գնացել, տանն ելի. Լիպը լեկավ, վորոշեցինք գնալ Հանքերը: Խոստովանվում եմ, թափառելը սովորութիւնն է դարձել, տանը լերկար չեմ կարողանում նստել: Արևն ալրում եր մեջքներս, մենք բարձրանում ելինք դեպի պղնձահանքերը: Մեկ շուրջս եյի նայում, մեկ Լիպին, վորի աչքերն արևի պես ուժով ալրում ելին հայացքս:

— Ի՞նչ ես մտիկ տալիս, հասարակ եմ, մանտոռ տղա լեմ,— ապա լերեխայի պես բացականչեց— տես բլուզիս կոճակները լեւ եմ կարել, ամեն ինչ սովորել եմ, բանվոր մարդ եմ, բայց զիտեա ընկեր Լենա, ժամանակն է, վոր բանվորից~բանվոր~սպեցիալիստ առաջ դամ:

— Դու մի ծիծաղի, հանաք չեմ անում, սիրտս վռտվում է, վոր գիտութիւնն չունեմ...

Հավատացնում եմ Կիմա՛, Լիպը հասարակ ու պարզ ընկեր է, նա ծածկամիտ չե, ասում է իմ դադունիքն են է, վոր ինժեներ եմ ուղում դառնալ, եդ ել քեզ ասեցի: Աղջիկ սիրեմ, ենսահաթը, կասեմ—վոր հա ասեց, կամ չե, լեւ ել իմ վճիռը կտամ, դուզն ասա, դուզը գործի:

Տունեւների մոտ ելինք. Սեդրակի ու Բունյաթի փոքրիկ տղաներն ինձ նկատել եյին, վազեցին ու բռնեցին շորերիցս, լեւ շուրջս եյի նրանց գլուխները, վոր արևից տաքացել եյին ու քրտնել:

Բունյաթի տղան, հրեց Սեդրակի տղային ու ինքը մտավ թևիս տակ: Լիպը ծիծաղում էր, — ինչքան են

քեզ օրրում, դրանք մի-մի բանվորացու յեն, հմ. —
Լիպի խոսքերը նրանք ուշադիր լսում եյին:

— Յես ել պետք ա հայրիկի հետ տունելումը բա-
նեմ, յես հիմա կարում եմ տունելը գնալ, —ասեց Սեդ-
րակի տղան:

— Իսկ իմ հայրիկն ինձ կոմսոմոլ կտանի, հետո
եւ կուսակցութիւն. — պարծեցաւ Բունյաթի տղան.
յերեխաների հետ զրուցելով հասանք տունելի մուտ-
քին:

— Այ հայրիկի ընկերը, սե կարոն հարբել եր... ին-
ժեները նրան ցուցակում գրել ա... շարունակեց Սեդ-
րակի տղան:

Իմ հայրիկն եւ ա ցուցակում գրված, — հետ չմնալու
համար ասեց մշուսը:

— Լենա', կարող ես ներս գալ, հարցրեց Լիպը, —
յես ուզում եմ անպայման ներսը տեսնել:

Մի քանի քայլ արինք շեմքից դեպի ներս, Սեդ-
րակը հանդիպեց.

— Բարե ձեզ յերիտասարդ ընկերներ, գիտեմ չեկել
եք մեր հանքերը տեսնելու. հը, Լիպո, հանքը մտա-
հան չեմ անում:

Խուլ ձայներ ելինք լսում խորքից, յես սկսեցի ա-
ռաջ գնալ:

— Սպասիր, ընկեր Լենա, ողբ ծանր ա, չես կա-
րող, վատ ժամանակ չեկաք, են կողմում քանդվում
ե, եսա բանվորները դուրս կդան, չենք բանելու:

Բունյաթը վազոնետկայով քաշում եր կոտորված
պղնձահանքը. հենց վոր մեզ տեսավ բարեկեց ու կանգ-
նեց ճակատի քրտինքը սրբելով:

— Տոմորիչէ Լենա, մտիկ անում եք հմ:

— Ախտոս վոր չենք վարող տունելը դալ, — պատասխանեցի չես:

— Եսոր դժար ա հա, մի ուրիշ որ համեցիր, եսոր ինժենները մեղ ել չի թողում բանենք...

Խուլ գնդոցներ ելին լսվում:

Դե հիմի յիս գնացի, — ասեց Սեդրակն ու հետ դարձավ դեպի տունի խորքը, իսկ Բունյաթը քշեց իր վազոնետկան:

Յերեխաները դուրսը խաղում եյին հանքաքարերի հետ, բանվորները գնում ելին, գալիս. նրանց գույնը զարմանալի նման եր հանքի գույնին՝ վոնց վոր պղնձի կտորներից քանդակված լինեյին: Մենք տհազին տեղ ման չեկանք:

Դիտե՞ս Ալլահվերդում հարթ տարածություն չկա, բոլորը բլուրների, լեռների են, դրա համար մարդ շատ ե հոգնում:

Մի քիչ հանդստանալուց հետո, բարձրացանք ծածումքի գործարանը. ծածումքի հոսից շնչառությունս կտրվում եր. Լիպն սկսեց, ծիծաղել:

— Հն վոնց ե, դիմացիր:

Մեղ հանդիպեց մի ծերուկ. Լիպը ծանոթ եր նրան:

— Բարո՛վ, բարո՛վ Սեփան, վո՞նց ես, — բղավեց Լիպըն ու ձեռքը բռնեց:

Ծերուկը յերկար մտռուք եր թողել և զարմանալի ուրախ արտահայտությամբ եր նայում մեղ:

— Սեփան, ես աղջկին ուղում ե գործարանին ծանոթանա, դու մեղ առաջնորդի — ասեց Լիպը:

— Կնիկմարդն ընկերացուդ մի, — հարցրեց նա աչքով անելով.

— Հա, — պատասխանեց Լիպը ծիծաղելով:

Սեփանը ձեռքերը մեջքին դրած առաջ ընկավ:

Լիպը պատմեց, զոր Սեփանը շատ հին բանվոր և Ալլահվերդու հանքերի, հիմի ծերուկիցան պատճառով ևլ չի բանում. նա չի ուղում բաժանվել գործարանից, ասում և եստեղ պիտի մեռնեմ — դրա համար նրան ոռճիկ են տալիս և նա ապրում և գործարանի բուկում, վորպես պահակ և եկսկուրսանտներին առաջնորդող:

— Հը', մտիկ արեք, — ասավ մեղ ծծումբի արքման տեղն առաջնորդելով, — ջահել եք, ամեն ինչ պեժք կը-գա, սովորեցեք, — ասում եր նա ձեռքերը մեջքին դրած, վոնց վոր գործարանի տերն ու տնորենը լիներ:

— Ախպե'ր, մենք տանջվեցինք. դուք վախիք...

— Սեփան ասում են ժամանակին լավ քեֆիք ես ա-րել:

Սեփանն աչքով արեց և ծիծաղեց:

— Ախպեր բանվոր ելի, ըհ'ը ես վերկու ձեռներս եր ու իմ ուժը. համա լավ տղամարդ ելի — տեխնիկ-ների ու ստրաժնիկների կնանոցը վոր աչքով չեյի ա-նում, հալվում ելին... Բռնապետական կաթ ծծած ստրաժնիկները շատ անխիղճ ելին. հարբում ելին ու սապոգի կրունկներով կնիկներին ծեծում, դրա համար նրանց աչքը դուրսն եր ու ինձ հետ շատ դոստ ելին, — հե հե, — հառաչեց Սեփանը, — ենքան տանջվեցի, բա-նեցի-բանեցի, հնար չեղավ, վոր կնիկ առնեյի, մար-դավարի ապրելի. չես թաղավորի... հիմի ասել եյի հետդ կնիկարմատ վոր չլիներ:

— Սեփան, տխուր բաներ մի հիշի, ուրախ բաներ ասա, — ասեց Լիպը:

— Հա — հա. մտիկ արա ջահելին, ծերուկիս Ռուդուժ

ես խոսեցնել շատ բան եմ տեսել ու գիտեմ, եւ իշխանութունը փոխել եր, աստված հոգիները լուսավորե, — ասեց Սեփանը ծաղրանքով: — Ես սաղ-մտիկ արեք հիմի մերն ա, մոտեցեք եստեղ, — մեզ ուրիշ կողմեր տարավ — ամբողջ դործարանը պտտեցինք:

Յերբ դուրս ելինք գալիս, Սեփանն իր պարտականութունը կատարած համարեց, մնաս բարով արեց ու ձեռքերը ծնկներին դրած՝ նստեց քարի վրա:

Տուն ելինք վերադառնում, յերևի հոգնածութունից եր, յերկուսս ել լուռ ելինք:

— Ուզում եմ մի բան ասել, խոսեց Լիպը, մի քայլ հետ մնալով:

— Ի՞նչ, — խորամանկությամբ հարցրի չես, առաջվա միամիտը չեյի, արդեն վորոշ փորձառութունն ունեյի ու հասկանում եյի նրան:

— Լավ, եզուց կասեմ, հիմա գնում եմ Բարխուդարյանի մոտ, հիշեցի, դործեր կան: Լիպը քայլերն արագացրեց:

Անկեղծ եմ ասում Գիմա, չես չեյի ուզում, վոր նա գնար, դու դրա համար ել չմեղադրես: Խորութունս չարտահայտեցի, ասեցի — չես ել դործեր ունեմ ու գեպի տուն թեքվեցի:

Գիմա, յերբ հաշիվ եմ տալիս ինձ, ամեն որ նոր մարդ եմ դառնում ու յերեկվանը չեմ. յես զգում եմ, վոր լրջանում եմ ու հասունանում, ուզում եմ ավելի խորը սիրել, ուզում եմ բոլոր կողմերով լրիվ ապրել սոցիալիստական կյանքը:

ԼԵՆ Ա

Յերեկ վերադարձա գլուղերից, տղաներին չհանդիպեցի, նրանք ժողով ունեյին, իսկ չես հոգնած եյի, չուզեցի ժողով գնալ։ Մի քիչ պառկեցի, հետո հանքերությունս չտարաւ, դուրս չեկա տանից, բարձրացա զեպի հիդրոկայանը, նրա շուրջն զբոսնելու լամ տեղեր կան։

Մտածում եյի գյուղի պաւկասների մասին, յերիտասարդությունը շրջիկ կիներն եւ պահանջում, պետք եր անպայման ալդ իրագործել, քաղլուսւարի եւ այլ հիմնարկների միջոցով։ Հիդրոկայանի դռուցը հիշեցնում եր Լիպին, անպայման ուղում ելի նրան հանգիպել։

— Բարե ձեզ,— գլխարկը հանած, բարևում եր ինժեներ Բարխուդարյանը, ինչպես յերևում եր յես նրան ուշ նկատեցի։

Չնայած յերիտասարդ եր, բաց գլխի մազերը նոսր ելին, իսկ մեջտեղը բացվել եր սպիտակ մորթը։ Մտեցաւ ինձ ու գլխարկը ծածկեց։

— Ընկեր Լենն, յերևում ե, վոր ձեզ շատ ե դուր յեկել, հիդրոկայանը չափազանց ուրախալի յե, յերբ յերիտասարդները հիանում են տեխնիկայի հրաշալիքներով։

Պատասխանի փոխարեն յես գլխով արեցի. նա զրուցելով սկսեց ինձ հետ քալել. ճիշտն ասած մասնագետների հետ չես չեյի խոսել, առաջին անգամ առիթ ունեցա խոսելու։

Յերևակայիր, Կիմն, անսովոր քաղաքավարություն

ե ցուլց տալիս. փոքրիկ փոսերի վրայով անցնելիս՝ բարձրացնում եր թևիցս. և ծիծաղս եր գալիս և անհարմար ելի զգում: Ինչքան խուսափում ելի, ելի չեր լինում, անպայման ուզում եր ոգնել, եւ չեր տեսնում/վոր, իրենից լավ ելի թռչում: Կարծես վազուց չեր խոսել, ամեն առիթով հենց ուզում եր ինքը խոսել: Հիացմունքով եր պատմում Ծվեցարիալի մասին, վորտեղ ինքը ավարտել եր համալսարանը:

Պարսկաստանցի յե, շատ հարուստի տղա չե լեղել, հիմի աղքատացել են: Ինքը յիկել ե Հայաստան, իսկ քույրը մնացել ե այնտեղ,

— Հիմի ել ուրախությամբ կգնամ Ծվեցարիա, բայց բաց չեն թողնում:

— Ինչհա չեք գնում, չե՞ վոր մենք մասնագետներ չունենք,—վերջապես խոսեցի չես:

— Ծիշտ ե, պատասխանեց,—ախր այնտեղ կարելի չե գիտության մեջ շատ առաջ գնալ, որական տառնյակ ժուրնալներ ելինք ստանում, միշտ տեղյակ ելինք տեխնիկայի վերջին խոսքին. այստեղ ամիսներով մի այնպիսի ժուրնալ չի ընկնում ձեռքներս: Ինձ այնտեղ ել մեծ աշխատանք ելին տալիս, իմ պրոֆեսորը չեր թողնում, վոր գամ:

— Վոր ուղենաք այստեղ ել կստանաք այդ ժուրնալները—ասեցի չես համոզված

Ինձ թվում եր, վոր նա Հափաղանցնում եր:

— Տխուր ե, մտնաժանդ Ալլահվերդիում, կանայք պակասում են. մի քանի մաշինիստիկաներ կան, վորոնք ուղղակի ձանձրացրել են:

Յերբ չես ծիծաղում ելի նա ավելացրեց.

— Զղմարիտ եմ ասում, ընկեր Լենա, անհրաժեշտ

ե, վոր մարդ կանանց շրջան ունենա, նրանք լրացնում են կյանքը:

Կիմա, չերբ խոսում եյինք քաղաքական հարցերի մասին, նրան անպիտան եյի ջախջախում, վոր ասում եր, — բրավո, դուք կատարյալ քաղաքագետ եք — իսկ գիտության հարցերում խոստովանվում եմ, նրա հետ չեյի կարողանում վիճել...

Մենք հասել եյինք շարժական կամուրջին ինժեները շարունակում եր.

— Իրի՛նակ, ձեզ նման չերիտասարդ, աշխույժ կանայք շատ հետաքրքիր են, վորովհետեւ դուք ամբողջութեամբ թարմ եք, խորհրդային չեքկրի լավագուշտ ստեղծագործութեւններից եք դուք...

— Խնչ կարիք կա եդպիսի բաներ ասելու:

— Վորովհետեւ, չերբ դուք վիճում եք, քեֆս գալիս ե, վորովհետեւ դուք կին-մարդ եք, բանվորուհի չեք լեղել, այդքան առաջ եք գնացել. չես սրտանց ուրախանում եմ. — ասեց նա վոզեորված, շատ հետաքրքրական ե ձեզ նման կուլտուրական բանվորուհու սիրելի:

— Ախր դուք բանվորուհու հետ չեք հարմարվի, նա հասարակ ե, իր աշխատանքով տարված, դուք չեք հարմարվի, — պատասխանեցի յես համարձակ:

— Հենց այդպես, դուք ինձ հաղթեցիք, — ասեց նա ծիծաղելով:

— Շատ եմ պատել Յեվրոպայում, շատ կանանց հետ եմ խոսել, բայց դուք բոլորովին ուրիշ եք, չես այդ խոստովանվում եմ... Իմ հետաքրքրութեւնը վառվում ե ձեզ նման կանանց հանդիպելիս, իսկ չես ձեզ նման կին ծանոթներ քիչ ունեմ:

Յեա ծիծաղում ելի, համարձակ ու պարզ նայում նրա աչքերի մեջ. նա ղննում եր ինձ:

— Տվեք ձեր ձեռքն անցնենք շարժական կամուրջի վրայով մյուս ափը, — առաջարկեց նա ձեռքը մեկնելով:

— Վոչ, յես մենակ կանցնեմ, — պատասխանեցի յես ու բարձրացա կամուրջի վրա:

— Ձի կարելի, ընկեր լենա, դուք կկորցնեք ձեր հավասարակշռությունը:

Թեպետ մի քիչ որոշվեցի ու դողդողացի, բայց մի շնչում մյուս ծայրը հասա. նա ել լեկավ մյուս ափը:

— Բրավո ընկեր լենա հերոսուհի չեք, իսկ իմ ծանոթ մաշինիստականերն ամեն անգամ կամուրջին մոտենալիս ծղրտում են, դուք... բրավո...

— Յեթե այսպիսի հասարակ կամուրջներից չկարողանանք անցնել, ել ի՞նչ սոցիալիզմի կառուցողներ ենք, — պատասխանեցի յես:

— Հիմա բարձրանանք վերև, այնտեղից շատ գեղեցիկ ե տեսարանը, չերք լույսերը վառվում են և այս փրփրած ջրերի մեջ արտացոլում: Ընկեր լենա, մի որ յեկեք սենյակս. կտեսնեք իմ ելեկտրական վառարանը վորի վրա թեյ եմ տաքացնում, իսկ Յեվրոպայում ելեկտրականությամբ և սենյակներն են մաքրում և զգեստները: Ամեն մի յերկրի աչքի լույսի չափ անհրաժեշտ ե ելեկտրականությունը:

Յեա տարվել ելի գիտության այդ մարդու պատմություններով, յերևի դեռ յերկար խոսելինք յեթե չնկատեյի որորվող մի ստվեր, վոր արագ սահում եր շարժական կամուրջով. յես յենթադրեցի, վոր դա Լիպլե կլինի և չսխալվեցի:

—Բարեւ, ընկեր Բարխուդարյան, հը Լենա, վա-
ղուց ես լեկել, — շնչառութունը կտրվելով՝ ասեց
Լիպը:

—Վաղուց, — պատասխանեցի չես ու նստեցի քարի
վրա:

Լիպն ու Բարխուդարյանն սկսեցին իրենց աշխա-
տանքներից խոսել, իսկ չես նրանց չեչի լսում, նա-
յում եյի պսպղուն ջրերին և ուրախ եյի և անհանգիստ:

— Լենա, դե գնանք, ետորվանից չե՞ վոր պիտի
միասին կարդանք, ասեց Լիպը թևիցս ձգելով:

— Դուք վաղուցվա ընկերներ եք, — հարցրեց ինժե-
ները:

— Յերեկ ու ետոր միայն, — ասեց Լիպը ծիծաղե-
լով:

— Ի՞նչպես, — զարմացավ ինժեները:

— Շատ պարզ, վորովհետեւ յես ել, սա ել, չերեկ
ենք ծնվել:

— Սատանան տանի ձեր լեզուն, գլուխը պտտեց
ինժեները:

— Լիպ, դու փիլիսոփայել ել գիտես. ասեցի չես,
լերբ բաժանվեցինք ինժեներից:

— Յերբ տեղն ե գալիս, ամեն ինչ գիտեմ. Ինժե-
ները, կանգնած, նայում եր մեր հետևից, արդեն գի-
շեր եր, ելեկտրական լույսերը վառվում ելին:

Լ Ե Ն Ա

Մ Ի Պ Ա Ր Զ Ս Ե Ր

Լիպի տեսակը աղքատիկ եր. մի մահճակալ եր
գրված, անկողինը մոխրագույն աղյալով ծածկված:

Պատուհանի գոգում, աթոռների վրա մանույրին հարկավոր դործիքներ, լամպոշկաներ և շնուրներ ելին դրված:

— Լենա, ետք դործից յեկել եմ ու գնացել ժողով, սենյակս չեմ մաքրել, չկարծես շաղ ընկած եմ—

— Լավ, լավ— ծիծաղեցի յես:

— Շաքան ե իմ ունեցածը, — ասեց նա ու նստեց անկողնու վրա, — արի նստի կողքիս մի քիչ խոսենք, հետո եզուցվանից կսկսենք լավ պարապել:

Նստեցի: Յես ել չեյի ուղում, վոր պարապենք:

Լիպը բլուզի կոճակների հետ խաղում եր, բացում եր ու կոճկում:

— Լենա, ախր քեզ սիրում եմ, բա դու չգիտես:

— Դե յես առաջվա միամիտը չեյի, վոր չիմանայի. յես ծիծաղեցի:

— Իմ արև՛ը, բանվորի դուդ սրտով եմ ասում, թող նմեմ ես համբուրեմ, — նրա աչքերը կրակվում ելին:

Գլուխը քորելով շարունակեց ցածրաձայն, — Թե չես համաձայնվի, ելի դուդ սրտով ընկերութուն կանեմ հո փալաս չեմ:

— Համբուրիր, — ասեցի յես համարձակ ու մոտեցրի ալտերս նրա շրթունքներին:

Մենք նստած ելինք, Լիպը ձեռքը դցել եր իմ վզովը. յես պատմում ելի այն դեպքի մասին. յես Հայկի անունը շտվի, այլ անցքերը ձիշտ պատմելով կապեցի մի կոմսոմոլիստի հետ:

Լիպը լուռ լսում եր վտանքն իրար քսելով, մեկ-մեկ խոժոռում եր ճակատը. յես վերջացրի, նա բացա-կանչեց:

— Յես ասում եմ, նա փալաս ե յիղել:

Յես ուղում եյի, վոր դու այդքանն իմանաս, ասացի չես իմ պարտականութունը կատարած համարելով:

— Ինչ վոր ե, հիմի ել սրտումդ բան չկա ու չես սիրում, նայեց շեշտակի աչքերիս մեջ:

Յերբ իմացավ, վոր ամեն ինչ վերջացած ե, բացականչեց, — մենք ել եդ կուղեկինք իմանալ ու սկսեց լերկել «Նչ խնձորիկ» ու փաթաթվեց ինձ:

Առաջին անգամ ուժգին, շատ ուժգին սեր զգացի յերակներիս մեջ:

Կիմու, չես դիտեմ, յերեի սկսեցիր ինձ նախատել, վոր շուտ համաձայնվում եմ — դու սիրո խնդրին մի քիչ նեղ ես մոտենում ու դրա համար ել վախենում ես: Իմ բոլոր քայլերը չես համոզված եմ գցել: Այժմ հավատացած եմ, վոր Լիպի հետ կլինենք սրտագին ու պարզ ընկերներ:

Լիպը տեղափոխվեց իմ սենյակը, իսկ իր սենյակը ամեց ընկերներից մեկին:

Լ Ե Ն Ա

Վ Ե Ր Ա Դ Ա Ր Ձ Ի Ն

Վերադառնում եյի շատ մոտիկ մի գլուղից: Վերջալույսի շողերը հենց ուղիղ ընկել ելին աչքերիս մեջ ու թուլացրել տեսողութունս, դրա համար գլուխս կախել եյի: Հանկարծ մի մեծ վորսորդական շուն փշշերիս կաշիլով անցավ կողքիցս:

— Զվախենաք, — բղավեց մի ծանոթ ձայն:

Գլուխս շրջեցի, մի քանի քայլ ինձանից հեռու, գալիս եր ինժեներ Բարխուդարյանը:

Կանգնեցի, նա մոտեցավ ու սեղմեց ձեռքս: Նրա ուսին դցած եր հրացանը և պայուսակը:

Յեա իմ հաճելի վորսորդությունից եմ վերադառնում. մի քանի վայրի թռչուններ եմ խփել — հրացանըս եւ Բորզան (շան մասին եր խոսքը) իմ ողնակներն են — ինձ արդեն այս շրջանում գիտեն, վորպէս վորսորդություն սիրող ինժեների:

Նի դուխս կախեցի, արեւը ծակում եր աչքերս: Մենք հաւասարվեցինք ու քալում ելինք կողք-քողքի:

— Շատ հետաքրքիր ե, չերբ ձեզ նման մի չերիտասարդ աղջիկ, դարձել ե դպուղերի թռչուն ու չի խնայում իր առողջութունը. ինչպէս ել մենակ ու հանդիստ վերադառնում ելիք, այդպէս Բք ամեն ժամանակ, — ասեց Բարխուդարյանը:

— Ամեն ժամանակ, — պատասխանեցի կարճ:

— Ահսոս եք, շատ եք չարչարվում, արեւից այլ-վում եք ու քամիներից ծեծվում, կոշտանում ե ձեր դեմքը:

Այսպէս լավ ե, չես սովորել եմ, — պատասխանեցի կարճ:

Նա զննում եր ինձ: Հագինս չթե բարակ շոր եր ու վրաներիս չուստեր, չուստերով հանգիստ ելի քալում:

— Միթե՞ չեք մտածում, չերեկոյան ցուրան ե, վերցրեք իմ պլաշը:

— Սովոր եմ, այսպէս հեշտ ե ճանապարհ գնալ:

— Շատ հետաքրքրական եք, արեւից այլոված դեմքով ու այդ շորն ել ձեզ շատ ե սաղում:

Միշտ լավ խոսքեր ասելու սովորություն ունեւ նա, դրա համար բան չասեցի: Խոսակցութեամբ տարված՝ քալելը դանդաղեցրեց, սկսեց պատմել իր վորսորդությունից, թե վճիր կողմերում ափելի շատ թռչուններ կան: Ծիշտն ասած շատ ելի հոգնել, բայց չեի ուզում

արտահայտելու նա խնդրեց, վոր քիչ նստենք, հանդըստանանք, չես համաձայնեցի ու թիկն ավի խոտերի վրա. նա ել հրացանն ուսից ցած դրեց ու ելի թիկն տվեց: Եունը փեշերէս քավելով նստեց իմ կողքին:

—Տեսնում եք, շունս ձեզ շատ ե սիրում,—կատակելու համար ասեց նա:

—Բայց չես շներին չեմ սիրում:

—Իսկ Յեվրոպայում կանայք շները գրկած մանկն դալիս ու ամեն ըոպե համբուրում են նրանց դընչիկները:

—Այդ պարապութունից ե:

—Լավ պատասխան եր, — ծիծաղեց Բարխուդարյանը:

—Հալատացնում եմ, նրանք շներին տղամարդկանցից շատ են սիրում—շարունակեց նա ըարձր ծիծաղելով:

—Յես ուղղակի հիանում եմ ձեր պատասխաններից, դուք տաղանդ եք. ինչո՞ւ ձեզ չեն ուղարկում սովորելու:

—Յեթե անհրաժեշտ լինի, կուղարկեն, ինքս կդիմեմ:

—Յես հետաքրքրվում եմ ձեզանով, — ասեց նա, շան գլուխը շոյելով:

Յես առաջվա միամիտը չելի, վոր չհասկանալի, ուզում եյի նրան ավելի լավ ճանաչել, թող խոսեր:

Ինչո՞ւ չեք հետաքրքրվում:

—Այն վոր շատ առողջ եք, աշխույժ, ձեր աչքերում լալն աշխարհ կա, հենց այդ ե ինձ հետաքրքրում. — և ուրիշ շատ խոսքեր ասեց, մի քիչ լռեց ու ավելացրեց. — Բայց գիտե՞ք, Յեվրոպայի կանայք ինձ շատ եյին սիրում:

—Բա ինչու չեյիք ամուսնանում—դարձացած հարցրի յես:

—Գրողը տանի, ավելի հեշտ ե մի հիդրոկայանի պլանն ու կառուցումը, քան թե նրանց կապրիզները տանելու Հիմա յես սիրում եմ խորհրդային չերկրի աղջիկներին, կոմսոմոլկա աղջիկներին, վոր շատ ազատամիտ են և ուժեղ:

—Խնչպե՞ս,—հարցրի յես խոժոռվելով:

—Այն, վոր դուք ազատ սեր եք ընդունում:

—Հա, հա — ծիծաղեցի յես, — բոլորովին սխալ ու աղավաղված եք հասկացել: Մենք ամուսնությունը չենք ժխտում, և վոչ ել անբարոյականութուն ենք ընդունում:

— Տեր աստված, ընկեր Լինա, ամեն րոպե դուք ուզում եք ինձ հարվածել. յես ասում եմ ասն սերը, վոր դուք եք ընդունում, — ու ավելի մոտեցավ ինձ: Արևն արդեն մայր եր մտել. ցուրտ քամի լեր փչում, մազերս թափվել ելին լերհսիս:

Յես հրեցի նրան, շունը դունչը քսեց ձեռիս, հրեցի և շանն ու կանգնեցի:

— Յես իմ ամբողջ մասնագիտությունը տրամադրել եմ խորհրդային չերկրին, լակ դուք հրում եք ինձ,—ասեց նա բողոքող տոնով:

—Մենք գնահատում ենք ձեր նվիրվածությունը, ձեզ վարձատրում ե իշխանությունը, բայց հո չենք կարող մեզ ել տրամադրել. վոչ բարեկամ, դուք սխալվում եք:

—Ո՛ւր ե թե ձեր մեջ կյանք կա,—նա քաշեց փշիցս:

Յես խփեցի ձեռքին:

—Դուք կոպիտ եք...

—Այո, չերբեմն կոպիտ եմ:

Նա տարորինակ, շատ տարորինակ եր նայում ինձ վրա, չես ս'ըսեցի արագ քայլել:

—Ուր ե, թե կյանք կա ձեր մեջ, իսկ չեմ ըրտապի կանաչը ինձ համար գովում ելին. ասում եր նա իմ հետևից շնչասպառ:

Հրացանը նորից ուսը դեցե ու թույլ-թույլ քայլում եր իմ չետևից. Բորդա՛, Բորդա՛, կանչում եր շանը, շունը հետ եր գնում տիրոջ մոտ ու ելի առաջ վազում: Նա ելի մոտեցավ ինձ ու աչքերը հոսած բղավեց, —կամ գուք եք խելագար, կամ չես:

—Վաչ, գուք ուրիշ մարդ եք, չես ուրիշ, մեզ սիրելու համար հարկավոր ե մեզ պես զգալ:

—Հմ, հմ, այժմ չես գտնում եմ, վոր գուք հիմարություններ եք ասում. յես հսկայական ջրեր եմ շուռ տալիս, իսկ գուք ինչ կարող եք անել, — ասեց նա չարախնդությամբ:

— Իսկ մենք կարողանում ենք ձեզ դեկավարել, իսկ մենք կարողանում ենք հեղափոխություն անել — պատասխանեցի յես համարձակ ու խիստ:

Տուն գնացի. Լիպը տանն եր, բարձր արամադրությամբ բռնեց միջքիցս:

—Իեզարթլես, հմ, Լենն ջան, քանի՞ գլուզ գնացիր. — ու համբուրեց ինձ:

Սիրտս թրթռաց ուրախությունից, ե՛լ ավելի ինձ զգացի ե՛ համարձակ ե՛ հղոր պաշարի մեջ: Ինժեների մասին չպատմեցի, մտածելով, վոր կարիք չկար մտքերը հուզել. մտնավանդ միասին ելին աշ-

խատում, կարող եր գծաութչուհներ առաջ գալ ու
դրանից դործը կտուծեր:

Յես տառիկեցի հանգստանալու, Լիսլը թեյ եր պատ-
րաստում. մտաբերեցի ինժեների խոսքերն ու դարձա
Լիսլին.

— Լիսլ, դու պետք ե ինժեներ մասնագետ դառնաս,
դու պետք ե մերը լինես...

Նա դարձացած նայեց,— ինչո՞ւ հանկարծ Լենա,
այդպես ասեցիր:

— Վորովհետեւ մենք մեր բանվորներից ու կուսակ-
ցականներից մասնագետներ շատ քիչ ունենք:

— Վոր դու ել ես ասում, յես ել ավելի շատ եմ
ուզում բանվորից ինժեներ դառնալ. ընկեր Լենինն
ասել ե Պորչրդային իշխանութչուն պլյուս ելեկտրի-
ֆիկացիա— ահա սոցիալիզմ: Յես այդ պլյուսի համար
պիտի դործեմ: Նա դրկախառնվեց ինձ, իսկ թեյն
արդեն յեռում եր...

Բարեներով՝ Լ Ե Ն Ա

ՄԻ ՄԵՍ ԳՈՐԾԻ ՇԱՄԱՐ

Ակախութչունը վերցրել ելին կոմյերիտականները.
առաջնության վաղ չես գյուղերից վերադարձա յերեսուն
կոմյերիտականների հետ. բոլորն ել հալածանդամ
աղաներ ելին:

Բանվորական մեծ շենքի հիմքը մեր կոմյերիտա-
կանների աշխատանքով եր բարձրանում. մեզ միացել
ելին բանվորների կանայք, յերեխաները: Ավագ ու
քար ելինք կրում, նստում ելինք մեկ-մեկի ու ավելի

վոքեւորվում: Կրմա հաժառում էս, չես իսկի չեյի
հոգնում, մենք աշխատում ելինք մի մեծ գործի հա-
մար: Բանվորական ընտանիքները ընակարաններ չու-
նեկին, նրանց համար եր աչդ շենքը, դժվարն սկսելն
եր, այնուհետե կկառուցենք: Գյուղի կոմյերիտական-
ները խոստացան մինչև ցանքսերն սկսվելը մի քանի
անգամ ել գալ: Մինչև օրեր մայր մտնելը մենք ըս-
տում ելինք:

Յերեկոյան, բանվոր ընկերների հետ գնացինք հի-
գրոյալան, հետո գյուղի ընկերների համար կինո նկար
ցույց տվին, նրանք անչափ ուրախ ելին և բանվոր
ընկերներին հրավիրեցին իրենց գյուղը: Յերեկոն
լուսնոյակ եր, գուղի ընկերներին ճանապարհ գցեցինք
մինչև կես ճամբան ու չերգելով վերադարձանք:

Ամեն որ աշխատանքից հետո, չերք վերադառնում
ենք տուն իմ և Լիպի մեջ մի նոր մտերմութլուն և
առաջանում, աչնպես սիրով ու յերջանիկ ենք հանդի-
սում իրար:

Լ Ե Ն Ա

ԿԱՆՏՈՐԻ ԱՂԶԱ ՆԱՄԱՐ

Մայրն ու քույրը լաց եյին վինում, տան մեջ ա-
հադին աղմուկ եր բարձրացել: Քանի որ եր մանուշո-
թենոն խմում եր, մոր ու քրոջ հետ կռվում ու դուրս
գալիս թափառում: Քանի անգամ նկատողութլուն եր
ստացել վոչինչ չեր ոգնում: Յերք ներս մտա, մայրը
լաց լինելով հալտնեց, վոր գնացել և կանաորի աղջ-
կանն սպանելու:

Մի բոպե չկորցրի, վաղեցի Լիպի մոտ:

— Լիպ, բղավեցի յես, ու արագ շնչակտուր պատմեցի:

Լիպն իր աշխատանքը թողեց ու գլխաբաց վաղեց. — գրողը տանի, մարդ չի, փալաւ ե, մի աղջկա համար...

Յես ել նրա հետ վաղեցի. Բենոն թափառում եր կանտորի մոտ, հենց վոր մեզ տեսավ, գլխարկն աչքերի վրա իջեցրեց. յես բռնեցի նրա ձեռքից.

— Բենո, գնանք մեր տուն:

— Չե՛, թողեք, յես պետք է հենց հասեղ փռեմ:

— Ամոթ ե, Բենո, մի աղջկա համար դու կորցնում ես քու գլուխը, — տանցի յես:

— Նա ինձ խարեց ու ամուսնացավ կանտորի տղի հետ. ինձ լացաղ չարեց, համ, — բղավում եր Բենոն:

Մենք համոզելով նրան բերինք մեր տուն: Նա հարբած եր և սկսեց լաց լինել:

— Այ տղա, քսան մոմանոցի համար եղբան տանջվում ես. կանտորի տղիկը թո՛ղ ամուսնանա կանտորի տղի հետ, դու ի՞նչ գործ ունես:

Այդ գիշեր Բենոն մեզ մոտ քնեց, առափտյան արթնացավ, ամաչում եր:

Բենոն լուրջ ժամանակը շատ մեղմ եր, ամաչկոտ և շատ ընկերասեր:

— Հիմի հանգստացմի չե, — ծիծաղեցինք մենք:

— Թքել եմ, թքել եմ, ել պրծավ. ասում եր նա աչքերը գետնին զցած:

Կանտորի աղջկա համար, համ, համ, համ... նրա ուսին խիեց Լիպը, ապա միասին թեյ խմեցինք, նրանք գնացին իրանց աշխատանքին, յես ել գլուղ մեկնեցի:

Լ Ե Ն Ա

Այս անգամ Բարխուդարյանը սառը, բայց քաղաքավարի բարեկեց ինձ: Դեռ նոր հավաքվել ու խոսում եյինք, լերը դուռը բաղխեցին, լերկու մաշինիստկաները հարցնում ելին ինժեներին. մենք նրանց ներս հրավիրեցինք: Չմեթեցին մեացին մեր քեֆին:

Նրանք նստեցին Բարխուդարյանի յերկու կողմերում — իսկ լեռ նստել ելի Բունյաթի և Մեդրակի մեջտեղում:

Սկզբում սովորական խոսակցութունն էր ընթանում, դեռ գինին մեջտեղ չեր չեկել: Մեդրակը հանքալին աշխատանքներից էր խոսում, իսկ մաշինիստկաներն ինժեներին չեյին թողնում լսելու, իրանք ելին զբաղեցնում:

Վորպես սեղանի սպասավորներ Լիպն ու Բենոն կանգնած եյին, չեյին ուղղում նստել:

Լիպը խորովածը պատրաստեց ու ընթրիքի ժամանակ գինին ել բերին մեջտեղ: Մերոնք սկսեցին խմել ու քեֆովանալ. սեղանի կարգը պահպանում էր Մեդրակը. բոլորս ել լենթարկվում եյինք կարգին, բացի մաշինիստկաներից, վորոնք շարունակ լցնում ելին ինժեների բաժակը գինով:

Առաջին բաժակները խմեցինք հասակավոր բանվորների կենացը, յես բաժակս չխկացրի Բունյաթի բաժակի հետ. ինքը միայն մի կում խմեց, նա սովորութունն չուներ գինի խմելու: Յերգեցինք աչդ կենացների վրա —

«Հայաստանում մի ամիս կա կարմիր մաշինն առ».

բանվոր Սեդրակը մեղանից ել լավ գիտեր այդ
յերգը. նա ասում էր կյանքումս միայն մի չերգ եմ
սովորել ու լավ եմ սովորել:

Ինժեների տրամադրութունը դեռ չէր լավացել,
մի տեսակ սառն էր ու լուրջ. նա ինձ հետ առաջվա
պես չէր ծիծաղում: Մաշինիստիկաները Ամալիան և
Մանյոն անընդհատ ծիծաղում էին:

— Լսեցեք, ընկերներ, հիմի խմում ենք մեր ազիդ
ինժեների կենացը, — առաջարկեց Սեդրակը. — մեր
դործի մարդն է, ընկերական է:

Մենք ծափահարեցինք ու մեր բաժակները դարկե-
ցինք ինժեների բաժակին:

Ինժեները կամաց-կամաց գլխովանում էր ու վո-
դևորվում, բաժակը ձեռքին բացականչեց. —

— Շնորհակալ եմ ընկերներ, խորհրդավոր խիստ-
նութլուռից ել, բանվորներից ել շնորհակալ եմ.,.

Մենք բղավեցինք ուռում...

Մաշինիստիկա Ամալիան ասեց, — յես եմ չերգում
ինժեների կենացի վրա, — ու սկսեց բարակ ձայնով
թառառեցավ կարմիր վարդը: Նա աչքերը հառել էր
առաստաղին ու կարծես նվաղում էր: Հաղիվ էլինք
զսպում ծիծաղներս:

Բռնյաթը լուռ էր, մեկ-մեկ ել բաժակը չխկաց-
նում էր սրա-նրա բաժակին ու չէր խմում:

— Տովարիշչա Լենն, հն ինչ թալուր չերգ ա յեր-
դում ա, — հարցնում էր կամացուկ:

Լիպը հրաշալի ճեֆ անող է լեղել, — յես չեյի իմա-
ցել, նա լավ պարում էր, մոտենում էր ինձ շուտ-շուտ
հարցնում. —

— Լեննա ջան, հո չես նեղանում:

Բենոն ելլի հարբել եր. մոտենում եր Մանչային,
ուզում եր կատակներ անել, իսկ նա ճշում եր ու կըպ-
շում ինժեներին:

Սեդրակը բղավեց Բենոյի վրա.

— Բենո լազաթը մի տանի, քեֆը թող իրա կար-
գովը գնա:

Ինժեներ Բարխուդարյանի վրա դինին շատ շուտ
ազդեց.

— Ընկեր Լենա, սրանց պես չեղեք, — ասեց նա
ակնարկելով կողքի աղջիկներին. նրանք հենվել էյին
ինժեների ուսերին:

Յես չառտասխանեցի, զգալով նրա հարաած վիճա-
կը և չուզեցի նման խոսակցութիւնը շարունակել,
մենակ թափահալեցի ուսերու:

— Ես ձեռիս մազոյները վկա, ջահելի գլխից եմ
ստացել ինչ վոր մեր իշխանութիւնն ընկավ, այ իմ
դժախի ընկերները, — ասեց Սեդրակն ու համբուրեց
Բունչաթի ճակատը: Առիթից ոգտվելով՝ Ամալիան ու
ինժեներն ել համբուրվեցին:

— Եդ չեզով, եդ գիշերվա դրադ տեղի բան ա,
դուք ծուռն եք գնում, — ասեց Սեդրակը. — ընկեր ու-
րիորդներ, յես ձեզ նկատողութիւնն եմ անում — շա-
րունակեց նա լրջութեամբ:

— Դուք բռնութիւնն եք գործադրում, — ասացին
աղջիկները, իսկ ինժեները վոչ վոքի չեք լսում:

Լիպը, Թե — բրաւն, ընկեր Սեդրակ, կեցցե մեր
թամաղեն, հանքափոր պապաշան:

— Այ քու հոգուն մատաղ, իմ սրտի տղա յես, —
պատասխանեց Սեդրակը բաժակը չխկացնելով:

Գիշերվա ժամը 3-ին քեֆը վերջացրինք: Ամալիան

և Մանչյան ինժեների յերկու թեւերն ընկած առաջուց դուրս յեկան. նրանք յերգում ելին — «Թառամեցա՛մ»:

Մենք գրոհ տալով դուրս յեկանք ու խմբովին սկսեցինք յերգել.

«Եյ խնձորիկ ռըր ես գլորվում»...

Բարձր շատ բարձր հնչեց մեր յերգը. Մանչայի և Ամալիայի ձայները նվաղ ու ըարակ՝ խեղդվեցին մեր յերգի մեջ:

Սեդրակն ու Բունչաթը վաղուց արդեն քնել ելին, իսկ մենք յերիտասարդներս զվարճանում ելինք: Լուսանում էր, յերբ գնացինք մեր տները:

Քո՛ւ ԼԵՆՍ.

ՀԱՆԳԻՊՈՒՄ

Բանվորական ճաշարանում սպասում ելի Լիպին: Ներս մտա՛վ Լիպը և նրա հետ Հայկը, մօրը բարեկամաբար սեղմեց իմ ձեռքը՝ կապտավուն աչքերը հառելով ինձ վրա: Կարծես մեր մեջ վռչինչ չեր պատահել ու նոր միայն իրար հանդիպած ընկերներ ելինք: Անցյալը մոռացվել էր, այժմ լեւ նրան նայում ելի շատ հանդիստ ու ժպտում ելի հիշելով ավելի յերիտասարդական բռնկումներս: Մենք խոսում ելինք միութենական աշխատանքներից. Հայկը յեկել էր բանվորական բլիժն ուսումնասիրելու և զեկուցում պիտի տար վրակի և արտադրողականության բարձրացման մասին:

Մենք ճաշարանից դուրս յեկանք. Լիպը շատա՛յ դորժ տւնել, գնաց. անացինք յես ու Հայկը:

— Լենն, ամուսնացի՞լ ես, — հարցրեց նա մեղմ տոնով:

— Այո, — պատասխանեցի չես հալարա:

— Բալց գիտե՞ս Լենն, լես հետո իմացա ու գնահատեցի. դու լավ աղջիկ ելիր...

— Լիպն իսկական քո սրտի տղա չե, — շարունակեց նա:

Յերբեք, չերբեք նա չեթ խոսել ինձ հետ աչդպես անկեղծ ու մտերմաբար: Հետո նրանից իմացա, վոր Նորիկի հետ ել չերկար չի տպրել, Նորիկն ուրիշ գաժառ ե գնացել, իսկ իրեն տեղափոխում են կինտրոն: Յես չեյի խոսում, ել լի՛նչ պիտի ասեյի, ամեն ինչ ասված եր — ժամանակն առաջ ե գնում մենք ել ժամանակի հետ, ել լի՛նչ հնից խոսելինք:

Մենք բաժանվեցինք կոմյերիտական փոխադարձ հարգանքով ու սովորական ընկերների պես:

ԼԵՆԱ

ՎԵՐՋԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

Կիմա, այս անգամ կարճ նամակով քեզ շատ բան եմ գրում: Թեղիսների պես համառոտ: Կոմսոմոլի աշխատանքներից ինձ ազատեցին, վորովհետեւ յես դիմում ելի տվել ե այլեւ հնարավորություն չունելի գյուղերը գնալու: Ինձ նշանակեցին բանվորական աշխուժի վարիչ, հենց իրենք բանվորները առաջարկեցին: Ինձ համար լավ ե, հնարավորություն կունենամ շատ կարդալու ու բարձրացնելու իմ տեսական մա. կարդակը:

Կիմա, աչդ ել իմացիր, վոր աղդեն կուսակցական

եմ, այժմ ավելի շատ պարտականություններ ունեմ և
մտահոգություններ:

Ախր, գիտես, Կիմա, շուտով մայր եմ դառնալու:
Այժմ մտահոգւած եմ, վոր մսուր ունենանք, աչք ուղ-
ղությամբ աշխատանք եմ տանում աշխատավոր կա-
նանց մեջ. յերևի մեզ կհաջողվի մի փոքրիկ մսուր
ունենալ Ալլանվերդում:

Լիպին ուղարկեցին սովորելու. մի քիչ տխրեցի,
սակայն այն միտքը, վոր նա վերադառնալու չե դի-
տությամբ ու վորպես մեր մասնագետը՝ դրանով չես
վոգևորվում եմ ու ժամանակը յերևի շատ արագ
կանցնի:

Կիմա, քո վիրջին նամակն այնպես մեղմ եր ու
վոգևորիչ:

Յես համոզվեցի, վոր դու ինձ ճանաչեցիր ու ել
չես նախատում: Դրա համար յես ուրախ եմ ու մը-
տերմորեն սեղմում եմ քո ձեռքը:

Լ Ե Ն Ա.

1929 թ.

Հարաքիլիսա

Որերի հետ հեղինակ վազում եր նա, Աննան կոմ-
սոմոլկա, Աննան թուղուհի:

Քիբերից կրակներ ելին թափվում, նա հրապու-
րիչ եր:

— Աննա, աշխույժ Աննա, լավ կոմսոմոլկա, — ա-
սում ելին կոմսոմոլիստները, յերբ Աննան հակաճա-
ռում եր, յերբ Աննան անընկճելի յեր:

Աննան նրանց հետ եր, կոմսոմոլիստների շրջանում:
Կոմսոմոլիստները կատակում ելին Աննայի հետ: Յըչ-
կչում եր Աննան, խփում եր նրանց ուսերին:

— Ձեզ հետ այնքան ուրախ եմ, լավ ընկերներ եք,
բայց տեսեք. — յետ-յետ քաշվեց ու ավելացրեց լըր-
ջորեն, — դուք տղաներդ մի քիչ խարդախ եք, ձեզ
հետ այնքան ել բարեկամաբար չպետք ե վերաբերվել:
Նկատում ելի, վոր յերբ կոմսոմոլիստկա Ռեվան ժողով-
ներում արտահայտվում եր՝ դուք ինչպես իրար աչքով
եյիք անում... յես գիտեմ, դուք խարդախ եք:

— Ընդհակառակը, Աննա, մենք խրախուսում ենք,
յերբ կոմսոմոլիստկաներն ակտիվանում են, սակայն
լինչ անենք, վոր դուք կասկածամիտ եք, — պատասխա-
նեց մի կոմսոմոլիստ:

— Յես դեռ այնքան պիտի աշխատեմ, չե՞ վոր

կինը շատ և հետ մնացել։ Զէ՛ վոր մեր որերում եր
դեռ նրան մի քիչ թերագնահատում են, — ասեց Ան-
նան գլուխը բարձր պահած։

— Ո՛ր, Աննային հարկավոր և արիքունա, նա հը-
րաշալի ճառախոս և, աղաղակեցին կոմսոմուլիստները։

— Ինչո՞վ եմ լեռ մնում ձեզանից, — պատասխա-
նեց Աննան ու վախալ։

Արդյոք Աննան կսիրի ու կամուսնանա, — վիճում
եյին կոմսոմուլիստները։

— Սիրել, ամուսնանալ։ Ի՞նչ մեղանական տեր-
միններ են դրանք, — առարկեց Սուրենը, բլի՛բլի քար-
տուղարը, — ասեք ընկերակցել, ընկեր ունենալ։ մենք
հնի հետ դործ չունենք, յերբ ասում ենք՝ կոմսոմո-
լիստ, կոմսոմուլիստկա՝ հասկանում ենք նորը, նոր
կենցաղի կառուցողները։

— Դու ամենից շերմեռանդ նոր կենցաղայինն
ես, — ասաց մի ուրիշ կոմսոմուլիստ։

— Հը՛մ, — հպարտացավ Սուրենը։

— Հը՛մ, — ժպտացին կոմսոմուլիստները։

2

Յերիտասարդից կյանքն արագություն և պահան-
ջում։ Սուրենն արագություն էր, նա կոմսոմուլի մի
պըտըտուն անիմն էր։

Աշխատանքները կարգին եյին դնում, սակայն, ինչ
վոր մի բան էր միշտ պակասում, մանավանդ, յերբ
մենակ էր մնում՝ հատկապես զգում էր այդ։ Ուղում
էր կարդալ, բայց համբերությունը հատած, դիրքը հը-
րում էր մի կողմ ու կանգնում մտածկոտ։ «Մասաիկ

հոգնած եմ, հանդատանամ. դեսլց-դենից հաճելի բաներ հիշեմ, մի փոքր ել զբաղվեմ իմ անհատական կշանքով»։ Ապա մարմինը ձգած, ձեռքերը կոտրատելով գոչում եր.

— Յերիտասարդություն, վորքան հուզումնալից ես դու, վորքան բացեր ունես, վոր պիտի լրացնես, — քայլում եր սենյակի մեջ, հետո պառկում անկողնու վրա։

«Հարկավոր ե Աննայի հետ ավելի մտերմանալ. Աննան լավ աղջիկ ե, Աննան հրաշալի յե։ Աննային վոչ միայն իբրեւ լավ ընկեր, այլ նաեւ իբրեւ հեռաքրքրական աղջկա կարելի չե սիրել։ Նա կոմսոմոլկա յե, նրա հետ այդպիսի կապը կաշկանդիչ չի լինի»։— Մտածում եր նա ու անհանդատանում, վորտքերով բոթում եր պատն ու հանկարծ տեղից կանգնում։

Հուզվերով, հույսերով մոտեցավ Աննային։

— Աննա, ինձ ընկեր դարձիր, սիրելի Աննա, — աչքում նրան հանդիպեց Սուրենն ու վերջապես հայտնեց իր մտադրութունը։

— Յես քո ընկերն եմ, դու ել ուրիշների պես լավ տղա յես, — պատասխանեց Աննան հանգիստ ու պարզամիտ տոնով։

— Չե, ուրիշ կերպ։ Ո՛ր, ի՞նչ դժվար եք հասկանում աղջիկներդ. ավելի քան մոտիկ, սերտ ընկերներ լինենք։

Աննան շփոթվեց։

— Ուզում ես ասել ամուսնանա՞նք։

— Հա, թեկուզ ամուսնանանք։

Աննայի մտքովն այդպիսի բան դեռ չեր անցել.

առաջին անգամն զգաց, վոր իր դիմացը կանգնած է աղաւթնկերը:

— «Լավ կոմսոմոլիսա ե, մերոնցից ե, չար դիտաւ-վորություններ չունի, միշտ պաշտպանել ե կոմսոմոլիստկաներին: Ինչո՞ւ չսիրեմ», — մտածեց Աննան:

— Աննա, դու խելացի չես, մեր հասարակական կյանքին շատ ոգտակար կլինես. չես կաջակցեմ, վոր դու առաջագիմես: Յես կոմսոմոլիսա, դու կոմսոմոլիստկա, ի՞նչ ե պակասում մեզ, — խոսում եր Սուրենը վոգեորոված:

Նա ուզում եր վազել ծառերը գրկել, աղա Աննային գրկել: Նա ուզում եր հրատապ միտինգ լիներ, վոր ինքը բարձրանար ու ճառ արտասաներ՝ Աննայի նման կոմսոմոլիստկաների համար:

— Մենք ընտանիք պիտի կազմենք, — հարցրեց Աննան, զսպելով նոր հուզումները:

— Աննա, դրա մասին դեռ չարժե խոսել, դու մեղ-չան աղջիկներից չես, վոր հավիտենական կապի խըն-դիր դնես: Դու կոմսոմոլկա չես, հասկանում ես, աղա-տամիտ Աննա:

Նրանց աչքերը հանդիպեցին իրար, յերկու դուշդ կրակներ հասկացան իրար: Յերկու յերիտասարդներ, յերկուսն էլ անհամբեր... համբուրվեցին ծառուղում:

3

Այգու ծառերը Թարմ տերեւներով ծածկված կանաչին ելին տալիս. արդեն զարուհ եր, իր բոլոր հրապույրներով: Ծառուղիներում դուշդեր, յեռակներ ելին դբոսնում:

Յանաչ լորենու տակ, նստաբանի վրա, մի փոքր իրարից հեռու՝ նստած ելին նրանք:

— Ի՞նչ ես մտածում, Սուրեն, այս անորոշ դրու-
թյունը չերկամր ե շարունակվելու, — ասաց Աննան,
վորի ալտերը դալիացել ելին ու լաքաներով ծածկվել:

— Ի՞նչ անորոշ դրություն, պարզ խոսիր, — զուսպ
ձայնով հարցրեց Սուրենը:

— Այն, վոր պիտի միասին ապրենք, չե՞ վոր չերե-
խա չեմ ունենալու...

Սուրենը ճոճադնում եր թերթը, վորը փռված եր
օնկներին. մերթ մոտեցնում եր աչքերին, վորպես թե
ուզում եր կարդալ:

— Կատարյալ պատիժ, խաթա ընկա: Ի՞նչ ե, իմ
ընկերներից չես յե՞տ պիտի մնամ. գուցե ինձ ուղար-
կեն Մոսկվա սովորելու: Ընտանիքի հոգա: Ա՛յդ եր
պակաս հասարակակա՞ն աշխատանքներին կապված չե-
րիտասարդին, ու՛րի, ինչպես եմ նեղվում, աչսպիսի
մանր-մունր, առոյթ հարցերից:

Մի քանի վայրկյան լուռ Աննան նայեց նրան.

— Ուրեմն յես ի՞նչ եմ, ուրեմն ինձ ալժմ ուրի՞շ
աչքով ես նայում, ինչպե՞ս ելիր վոգեորված խոստում-
ներ անում, միայն միջն ժամանակ...

— Միայն սչն ժամանակ, աչո՛, — կրկնեց Սուրե-
նը, — բա ի՞նչ ես կարծում, յերիտասարդն աչպես ե.
ամեն ինչի վոգեորութլամբ ե մոտենում, բաց հետո
կարող ե սխալված լինել: Դու կոմսոմոլիստկա չես,
հասկացող աղջիկ, չե՞ս մտածում, վոր իմ ճանապարհին
քար ես դնում: Վերջացրու աչդ լակոտին պրծիր...

Աննայի դեմքը խառնվեց, Աննայի աչքերը վառ-
վեցին:

— Վերջացնեմ յերբ հինգ ամսական ե արդեն, յերբ
անհնամր ե: Սուրեն, յես չե՛լի կարծում, Սուրեն դու

բորորովին փոխված ես... Աննայի ձայնը հուզմունքից զողաց, գլուխը բարձրացրեց ու հեղնանքով ավելացրեց.

— Վախկոտ, խարդախ կոմսոմոլիստ, դե..., — ուղում եր գնալ:

— Աննա, — նրա փեշից ձգեց Սուրենն ու մեղմաձայն ասաց.

— Աննա ջան, վիժում կատարիր, ելի մենք լավ բնկերներ կլինենք, հետո կմտածենք մեր կյանքը դասավորելու մասին:

— «Հետո կմտածենք». — ալդպես ես ասել միշտ, — կրկնեց Աննան սուր հեղնությամբ, — դու, վոր վերջերս անկուսակցական աղջիկների առաջ ինձ վերաժորում ելիր ու խուսափում ինձանից, կարծում ես բռնեցի: Միշտ կրկնում ելիր. «Աննա, լավ չե, վոր միասին լինենք, մերոնք կասեն՝ թուխալած ամուսիններ: Աննա մենք նոր կենցաղի մարդիկ ենք, հենց թեկուզ քեզ համար վատ ե վոր իմ կինը համարեն», — Դո ալդ հասկացողություններով քեզ նոր կենցաղալին ես համարում: Շատ ներեցի, բայց ել չեմ կարող, չեմ ինքնասիրություն ունեմ, ել պրծալ...

— «Ինչպես, ալս վիճակում ելի չի՞ ընկձվել, ուղղակի կատաղում եմ. չերանի թե մի մեղջանկայի հետ կապվեյի, նա ախպրսի խոսքեր չեր համարձակվի ինձ ասել». — մտածում եր Սուրենը:

Յերբ նա գլուխը բարձրացրեց՝ Աննան հասել եր ծառուղու վերջը:

Սուրենը շղաձգորեն թերթը մոտեցնում եր աչքերին, իբր թե կարդում եր:

կարծես Աննան հիւանդ էր. նա մերթ-մերթ էր միայն չերեւում ժողովներում: Կարծես Աննան առաջվա աղջիկը չէր. առաջվա պես չէր հնչում զնգուն ծիծաղը: Հետո յերկար ժամանակ նա չհայտնվեց:

— Ո՛ւր ե Աննան:

— Ո՛ւր ե մեր ուրախ կոմսոմուլիստկան, — հարցնում ելին իրար կոմսոմուլիստները:

Խուլ լուրեր ելին պտտում, վոր Աննան յերեխա լեռնեցել, վոր խաչտառակ նախատինքով հայրը տանից դուրս ե արել նրան, և չգիտեն այժմ ո՞ւր ե Աննան:

— Աննա, լավ կոմսոմուլիստկա, ո՞վ էր սպասում. ի՞նչ դժբախտութիւն, — խոսում ելին ընկերները:

Ամեն անգամ յերբ խոսք էր լինում Աննայի մասին, Սուրենը դեմքը տհաճորեն կնճռում էր: Նա այլևս խուսափում էր ընկերների հետ նոր կենցաղի մասին խոսելուց, մանավանդ յերբ հարցերը կոնկրետ ելին լինում: Նա միշտ թափահարում էր գլուխն ուսում:

— Ժամանակ միջ կորցնի, նոր կենցաղն ինքն իրեն կլինի, ի՞նչ եք գլխի կտրում: Այժմ ո՞վ ինչպես ուզում ե թող ապրի:

Յերբ առանձին էր մնում, Սուրենը մտածում էր.

— «Իմ առաջ դեռ այնքան հեռանկարներ կան, իսկ ընտանիքը խոչընդոտ էր: Մեղավոր եմ միթե, թող Աննան չհամաձայնվեր...»:

Նա կրժողում էր շրթունքները, առաջվա պես իրեն հանգիստ չէր զգում, դժգոհում էր իրենից ու շրջնիւմ:

— Աննան լավ աղջիկ էր, յես նրա հետ վատ վարվեցի։ Ո՛հ, այդ ճուշտը վոր չլիներ, յես և Աննան առաջվա պես լավ ընկերներ կլինեյինք։ Ե՛հ վերջապես թնչ եմ եսքան մտածում. մենք հավիտենական կապ չենք ընդունում, ախր մարդ մեկից ձանձրանում ե... ես հարցերն առորչա չեն, թողնեմ, մենք կոմունիզմի համար ենք պայքարում... — ապա տարակուսում եր ու բարձր գոչում, — ես նոր կենցաղն ել մի խոշոր ցավ ե, չգիտենք, չգիտենք ինչպե՞ս վարվել...

5

Յերեկո յեր։ Քաղաքի նեղ, վոլորուն փողոցով, չերիտասարդ մի կին, կապոցի պես մի բան գրկած՝ անցնում եր արագ։

«Յեթե չվերցնեն, յեթե մերժեն, թնչ պիտի անեմ, վժիրտեղ պահեմ, չե, կխնդրեմ, կաղաչեմ, վոր վերցնեն»։

Մսուրի դուռը ծեծում եր շտապ, ջղաձգորեն. թե-վերը հոգնել ելին, շնչառութիւնը կտրվում եր։

Սպիտակ գոգնոցով մի քույր փնթփնթալով դուռը բացեց.

— Ո՛վ եք, թնչ եք ուզում. հմ, ելի՛՛ չերեխա։

— Յերեխա, իմն ե. ում պետք ե դիմել մանկանն ընդունելու համար, — հարցրեց չերիտասարդ կինը։

Մի հայացքով վտաից գլուխ նրան չափեց քույրն ու հեռացավ։

— «Յերեխի կարծեց, թե ո՞վ գիտի, ինչպիսին եմ, կամ մի փչացած կին գուցե լինեմ», — մտածում եր կինը՝ յերեխան կրծքին սեղմած։

Դժվար թե առաջին հայացքից ճանաչեյիք նրան. դա Աննան եր, աշխույժ Աննան։ Գլուխը բարձրաց-

ընց, լերը հերթապահ բժշկուհին հարց ու փորձ եր
անում:

— Մտուրն իմ միակ հույսն է, ապա թե վոչ յերե-
խան կմեռնի, վնչ մի հնար չունեմ ուրիշ տեղ պա-
հելու:

Քույրերը շրջապատել էին նրան:

— Լավիկն է, — փսփսում էին իրար մեջ:

Մանուկն սկսեց ճչալ. մի քույր վերցրեց մոր
ձեռքից:

— Ո՛ր, ի՞նչ լավն է, ի՞նչ փափլիկ է:

Մյուս քույրերն էլ յերեսը բացին. — ի՞նչ սիրու-
նիկ է:

«Ինչպես տնհոգ ու հպարտ էյի, իսկ այժմ մի տե-
սակ ճնշում կա վրաս: Ինչքան, ինչքան խոչնդոտներ
ունենք մենք, իսկ մերոնք, մեր կոմսոմոլիստները հա-
ճույք են ստանում ու հեշտ ե թվում այնպես...»:

Աննան սթափվեց, լերը բժշկուհին մի քանի թըղ-
թեր տվեց:

— Ամբողջ քաղաքում միայն մի մսուր է, մենք
ամենաանպաշտպան նորածիններին ենք ընդունում:
Դուք պետք ե դիմեք այդ մարմիններին, վոր մա-
կանն ընդունենք:

Աննան մոլորված նայեց մանկանը: Կարծես բը-
ժըշկուհին հասկացավ Աննայի լուռ հայացքն ու մը-
տահոգվելով ավելացրեց:

— Քանի վոր տեղ չունեք, առաջիմ յերեխային
թողեք մեզ մոտ:

Աննան մի փոքր ազատ շունչ քաշեց. տխրամած
նայեց բարուրին, ուղղում եր գնալ՝ յերեխան ճչաց: Նա
վազեց դեպի յերեխան, մայրական լի ղգացմունքով:

— Ախր նա քաղցած է, տվեք կերակրեմ:

— «Յեթե Սուրհնն ինձ ալդքան կոպիտ կերպով յետ չմղեր իրենից, չեթե մի փոքր ել նա մտահոգվեր իմ վիճակով, յերեկ այս նոր զգացմունքներն այսքան տանջող չեկին լինի: Ինչո՞ւ չեմ տխրում, չե՞ վոր ապագայում բոլոր մանուկները պիտի մսուրներում մեծանան, իսկ մայրական զգացմունքներն այսքան ուժեղ, այսքան ընկճող չե՞ն լինի: Ի՞նչ դժվար է այս բոլորը մեր որերում» — մտածում եր Աննան՝ մանկան թաթիկները շրթունքներին հպած:

6

Մի ամիս, իր մանկան մոտ, մսուրում մնաց Աննան:

Շատ շուտ բոլորը մտերմացան Աննայի հետ: Յերեխաները փաթաթվում եկին նրան, խաղում, քաղցը շում փեղերից: Իսկ Աննան իր մանկանը գրկած՝ չերգեր եր ասում ու պտտվում նրանց մեջ:

Հոկտեմբերի ծնունդ եք,
նոր աշխարհի սերունդ եք,
լավ, լավ բալիկներ,
կարմրաթշիկ մանկիկներ...

— Ո՛ւ, ո՛ւ, դե, բռնեցեք ինձ:

Յերեխաներն աղմուկով, ճիչով կալա եկին ընկնում նրա փեղերից:

Աննան ելի նույն աշխույժ աղջիկն եր. միայն մի քիչ գունատվել եր ու ավելի հասուն տեսք ստացել:

Աննա, ի՞նչ լավ չերդեր ես ասում. Աննա, ելի՛ չերգիր, թող մանկիկներն ուրախանան:

— Թող մանկիկներն ուրախանան, կրկնում էր
Աննան ու շարունակում չերդել,

Անին պապին մեռել է,
մեծ ավանդներ թողել է,
պատիկ բալեք, մեծացեք,
նոր աշխարհը կառուցեք...

— Դե, կրկնեցեք, փոքրիկներ:

— Պապին... կառու... ցեք... — Թոթովում ելին
մանուկները:

— Հավ չեք ասում, անպիտաններ, — Թափահարում
էր մտան Աննան:

Մանուկն սկսում էր ճչալ, Աննան դադարեցնում
էր խաղն ու զբաղվում մանկիկով: Կամ կերակրում
էր, կամ փաթաթանները փոխում, խփում էր Թաթիկ-
ներին ու ժպտում...

Գիշերները, յերբ մանկիկները քնած ելին լինում,
Աննան կամ կարդում էր, կամ զրուցում քույրերի
հետ:

Գիշեր էր. մանուկները մշմշում էին, Աննան թեք
էր ընկել իր մանկան կողքին. քույրերը շրջապատել
էին նրան:

— Աննա ջան, կոմսոմոլիստկա ջան, պատմիր քո
կյանքից. բա դուք ինչպե՞ս եյիք սիրում իրար, վոր
չամուսնացաք, — հարցրին քույրերը:

Աննան մի փոքր մտածելուց հետո պատասխանեց.

— Այն կոմսոմոլիստը շատ էր վախենում ընտա-
նիք-լերեխա ունենալուց, — ասում էր «պիտի դնամ
սովորելու»: Յես չեյի կարող նրան ստիպել ու խոսն-

դարեւ, շատ եւ թե սիրում եյի, ասացի դնաս բարով ու...

— Ձեր բոլոր կոմսոմոլիստներն են այդպէս:

— Բոլորը չե, բայց պատահում են, թե մեր կոմսոմոլիստներէ, թե վոչ կոմսոմոլիստներէ մեջ այդպէս մտածողներ:

— Հիմի տխրում ես, Աննա:

— Տխրում ել եմ, բայց ի՞նչ անենք. հիմի մեր իենցաղը կարգին չի կազմակերպուել, դեռ ենք մենք պիտի պալքարենք մեր սրտի, միջավայրի դեմ: Բայց ամենից շատ մեզ նման մայրերը պիտի տուժեն այդ պալքարի ընթացքում, — պատասխանեց Աննան ու տխրութիամբ աչքերը թարթեց:

7

Աննան աշխատանք եր վնասուում:

Թի որ ել լեկավ Աննան իր մանկանը և մյուս մանկիկներին հրաժեշտ տալու: Նրան ուղարկում ելին դպուղ աշխատելու:

— Այդ որն ենք մենք սեղմեց մանկանն իր կրծքին ու ենք համբուրեց:

— Ինչքան լաֆե ես, լալիկ, ի՞նչ քաղցրիկ ես կուլու. բն բն բն, համբուրում եր թաթիկները:

— Դեռ վոչ վոքի ալքան չեյի կարտել, այժմ դգում հմ, վոր ենք մենք պիտի կարտեմ քեզ: Թողնում եմ քեզ սրանց հետ, իմ մանկիկ, սրանց հետ մեծացիր: Բոլորը քեզ պես լաֆե են, դու ել նրանց պես, լալիկ: Տես, չարտասվես. եստեղ ենք մայրիկներ ունիս դու:

Դուրեբն զգացված դիտում ելին Աննային:

— Աննա, մի գնա, մեր լավ Աննա, — ասում ելին նրանք։

Աննան վերջին անգամ իր ձեռքերով բարուրեց մանկանն ու յերբ համբուրում եր գլուխը՝ աչքերից արցունքները թափվում ելին։

Առաջին անգամն եր Աննան աղքատն վշտահար ու ընկճված։

— Ո՛ր, աշտմ միայն անժամ չես ըմբռնում ու ապրում եմ մայրերի վիճակը, աշտմ չես սիրում եմ բոլոր մանուկներին, — շնջում եր Աննան գլուխը մանկան կրծքին դրած։

— Դե, չեկեք մանկիկներ, բոլորիդ ել համբուրեմ չես գնում եմ։

— Ո՛ւր ես գնում, մենք ել ենք գալիս, — նրա փեշերից քաշքշում ելին մանուկները։

Արցունքոտ աչքերում փայլեց մի հաղթական ժլալիտ, Աննան բարձր արտասանեց.

— Դիտե՛ք փոքրիկներ, մենք գնում ենք գեպի կոմունան...

— Մենք գեպի կոմունյան, — կրկնեցին մի քանի փոքրիկներ։

Բոլորն ել ամսոսանքով ու ցավով հրաժեշտ տվին Աննային։

Աննան մանկանը գրկած՝ մինչև դուռը գնաց և չեր կարողանում անջատվել։

Մանկիկները ճչում ելին, վրոն արցունքոտ աչքերն եր արորում։

— Մի գնա, Անի։

— Դե, վերցրեք, վերցրեք, — յերեխային մեկնեց գեպի քուլը, — չե, ի՞նչ կլինի, թողեք մի քիչ ել նա յեմ պապդուն աչիկներին։

Մանուկը, մատը բերանում ասղած նայում եր
մորը:

— Մենք գնում ենք դեպի կոմունան, — շշնջաց
մանկան ականջին ու պինդ-պինդ համբուրեց:

Շփոթված եր, չերբ դուրս չեկավ փողոց, մի Փոք-
րիկ փաթեթ թևի տակը:

Հենց ուղիղ դեպի կայարան շտապեց, ժամի 5-ի
գնացքին հասնելու: Փողոցում վոչ վոքի չեր նկատում,
գլուխը կախ գնում եր:

Նա տանում եր իր հետ քաղցր, բուռն հիշողու-
թյուններ՝ մանկան ճիչն ու ժպիտները...

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0044760

(304)

TYPE 80 4

A, 510
8104

Я Р Я К С
Письма комсомолки
Ген. Сер. Леонова, Орлов, 1984